

## KASTAMONU'DA ASAYİŞ (1914-1918)\*

Yücel NAMAL\*\*

Melek TOPARLAK ŞAHİN\*\*\*

### ÖZ

Osmanlı Devleti dağılma döneminden itibaren özellikle otoritenin de bozulmasına bağlı olarak asayiş konusunda gerekli önlemleri almak, ülke genelinde suç ve suçluların tespitini sağlamak için vilayetlerin bu konuda kayıt tutmasını istemiştir. Bu kayıt çalışması ile devlet ülke genelindeki asayiş sorunlarına hâkim olmakla birlikte vilayetlerden gelen veriler doğrultusunda güvenlik tedbirleri alma yoluna gitmiştir. Vilayetlerdeki asayiş durumunu genel olarak aktaran kayıt defterlerinden birisi olan “*Ceraim-i Umumiye*” ve hapisanelerdeki mahkûm, tutuklu, suç ve suçlu oranlarını içeren “*Hapishane Yoklama Cetvelleri*” vilayet ve kazalardaki asayiş sorunlarını içermektedir. 1914- 1918 yılları arasında Kastamonu vilayeti dâhilinde bulunan hapisanelerin dört aylık sürelerle tutulan hapisane yoklama cetvelleri ile suç çeşitlerine göre erkek ve kadın mahkûm, tutuklu sayıları, işledikleri suçların oranları bildirilmiştir. Ceraim-i Umumiye kayıtlarında ise, Kastamonu dâhilinde yaşanan suçların çeşitleri ve suç işleyenlerin genel durumu hakkında ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir. Bu bağlamda bölgede yaşanan güvenlik sorunlarının hangi alanlarda daha yoğun olduğunu, cinsiyete, yaşa, tabi olduğu millete, inancına ve mesleğine göre dağılımları kayıt altına alınmıştır. Bu çalışmamızda, Kastamonu vilayet merkezi ve kazalarına ait olan “Hapishane Yoklama Cetvelleri” ve “Ceraim-i Umumiye” kayıtları temel alınmıştır. Bu kayıtlarda yer alan I. Dünya Savaşı yıllarında Kastamonu’da işlenen suç çeşitleri, suçlu oranları, mahkûm ve tutuklulukların cinsiyete göre dağılımı temel alınmak üzere suçluların genel durumları ele alınmaya çalışılmıştır. Çalışmamızda genel olarak Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivinden yararlanılmış olup Osmanlı hapisaneleri, Osmanlı’da hukuki uygulamalar ve Osmanlı’da suç konularını içeren literatürden yararlanılmıştır. I. Dünya Savaşı yıllarında, Kastamonu’daki asayişin ortaya konulduğu çalışmamızda savaş şartlarının getirmiş olduğu olumsuzlukların toplum hayatına hukuki olarak yansımalarına da değinilmiştir.

**Anahtar Sözcükler:** Kastamonu, Suç, Hapishane, Asayiş.

\* *Gönderim Tarihi:* 21.04.2024. *Kabul Tarihi:* 22.07.2024.

\*\* *Prof. Dr., Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, ZONGULDAK. yucelnamal@beun.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8074-0134.*

\*\*\* *Öğr. Gör. Dr., Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, ZONGULDAK. melek.tsahin@beun.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1479-4038.*

**PUBLIC ORDER IN KASTAMONU (1914-1918)****ABSTRACT**

Since the period of dissolution, the Ottoman Empire wanted the provinces to keep records on this issue in order to take the necessary precautions regarding public order and to detect crimes and criminals throughout the country, especially due to the deterioration of authority. With this registry, the state has taken control of the public order problems throughout the country and has taken security measures in line with the data coming from the provinces. "Ceraim-i Umumiye", which is one of the registry books that generally convey the public order situation in the provinces, and "Prison Attendance Tables", which include prisoners, detainees, crimes and crime rates in prisons, include the public order problems in provinces and districts. Between 1914 and 1918, the prison attendance sheets of the prisons in the province of Kastamonu, kept for four-month periods, reported the number of male and female prisoners and detainees, and the rates of the crimes they committed, according to the types of crimes. Ceraim-i Umumiye records contain detailed information about the types of crimes committed in Kastamonu and the general situation of those who committed crimes. In this context, the areas in which the security problems in the region are most intense and their distribution according to gender, age, nationality, belief and profession have been recorded. In this study, the "Prison Attendance Tables" and "Ceraim-i Umumiye" records of Kastamonu province center and districts were taken as basis. In these records, the general situation of the criminals was tried to be discussed based on the types of crimes committed in Kastamonu during the World War I years, the criminal rates, and the distribution of prisoners and detainees by gender. In our study, we generally used the Ottoman Archives of the Presidential State Archives and the literature on Ottoman prisons, legal practices in the Ottoman Empire and crime issues in the Ottoman Empire. In our study, which reveals the public order in Kastamonu during the years of World War I, the legal reflections of the negativities brought by the war conditions on social life are also mentioned.

**Keywords:** Kastamonu, Crime, Prison, Public Order.

**Giriş**

Osmanlı Devleti'nin XVI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren başlayan toprak kayıpları ve savaşlarda alınan yenilgiler toplumsal ve ekonomik sorunları da beraberinde getirmiştir. Özellikle Anadolu'da yaşanan köyden kente yapılan göçler sonrasında şehirlerde artan nüfusun yaratmış olduğu sorunlar Anadolu'da asayiş sorunlarının artmasına neden olmuştur. Kentlerde artan işsiz nüfus toplumsal yapının bozulmasına yol açarken şehirlerde hırsızlık, içki ve fuhuş sorunlarını da beraberinde getirmiştir.<sup>1</sup> Özellikle sefer zamanlarında Osmanlı'da toplumsal sorunların ve suç oranlarının arttığı gözlemlenmiştir. Bununla birlikte Osmanlı'nın

---

<sup>1</sup> Mustafa Akdağ, *Türkiye'nin İktisadi ve İctimaî Tarihi*, Yapı ve Kredi Yayınları, İstanbul 2010, Cilt II, s. 679-680.

son dönemlerinde yaşanan savaşlarda asker sayısına duyulan ihtiyacın artması ve bu ihtiyacın halktan karşılanması bir taraftan da Anadolu'da huzurun sağlanmasına imkân vermiştir. Çünkü işsiz insanlar ordu içerisinde kullanılmıştır.<sup>2</sup> Bu nedenle Osmanlı Devleti, ülke genelinde asayiş sağlamaya yönelik çeşitli hukuki düzenlemelerde bulunmuştur. Bunlardan birisi de batılı tarzda ilk ceza kanunu olan 1858 tarihli Osmanlı Ceza Kanunu'dur. Türk hukukunun gelişimi açısından önemli bir yere sahip olan 1858 ceza kanununun hazırlanmasında ve kaleme alınmasında Ahmet Cevdet Paşa görev almıştır.<sup>3</sup> Yeni hazırlanan 1858 ceza kanunu kapsamında Osmanlı Devleti'nde işlenen suçlar yeni bir sınıflandırma ile tanımlanmıştır. Ceza kanununun 1. faslının 2. maddesine göre "ceraim" üç fasıl olarak açıklanmış suç başlıklarının ilki "cinâyât", ikincisi "cünhâ", üçüncüsü ise "kabahât" olarak belirtilmiştir.<sup>4</sup> Cinayet, adam öldürmek, yol kesmek, zimmetine para geçirmek, yaralama, zorla zina, zorla kız kaçırmak, şiddet uygulayarak hırsızlık yapmak, silah kaçakçılığı, evrakta sahtecilik, kundakçılık gibi suçları içermektedir. Cünha ve kabahat ise darp, zina<sup>5</sup>, mahpus kaçırma, kamu çalışanına hakaret, sarkıntılık, pasaportta sahtekârlık yapmak, yalancı şahitlik, çocuk ve kız kaçırmak<sup>6</sup>, hakaret ve iftira, hırsızlık, emniyeti suistimal, borçlunun geri ödeme yapmaması gibi suçları içermektedir.<sup>7</sup> İlk sırada bulunan cinayet suçunu işleyenler idam, müebbet, süreli kürek, kalebentlik, sürgün, memuriyetten azledilme ve medeni kanundan düşürme cezalarına tabi tutulmuşlardır.<sup>8</sup> İkinci sırada bulunan cünha yani küçük suçları işleyenlere ise sürgün, hapis, memuriyetten uzaklaştırma ve para cezası verilmiştir. Üçüncü sıradaki kabahat suçunu işleyenlere de bir günden bir haftaya kadar olan hapis cezası ve para cezası kapsamaktadır.<sup>9</sup> Osmanlı'da vilayet ve vilayete bağlı bölgelerde işlenen suçlar ve suç işleyenlerin kayıtları ilgili defterlere kaydedilmiştir. 1878 yılından itibaren başlayan bu uygulama kapsamında Osmanlı'da vilayet dâhilinde bulunan tutuklu ve mahkûmların işledikleri suç

<sup>2</sup> Akdağ, *a.g.e.*, s. 678.

<sup>3</sup> Zeki Yıldırım, "Türk Ceza Hukuku Açısından 1858 tarihli Osmanlı Ceza Kanunu", *Suç ve Ceza*, Sayı: 3, 2021, s. 531.

<sup>4</sup> Cezâ Kanûnnâme-i Hümâyûnu, Düstur, I.I. Cilt I, s.537. ; Evren Gökçe, "1876-1880 Tarihli Suç Cetveline Göre Menteşe Sancağında Suç Ve Suçlular", *Tarih ve Günce*, Sayı: 9, 2021, s.118.

<sup>5</sup> İslam Hukukunda tecavüz zina suçu kapsamında değerlendirilmiş ve zina suçunu işleyenlere sopa, sürgün, recm(taşlama), cezaları verilmiştir. Özlem Poyraz-Merve Öner, *Prof. Dr. Ensar Aslan'a Armağan "Osmanlı İmparatorluğu'nda Asayiş Problemleri (Mart-Temmuz 1851)"* Fenomen Yayınları, Ankara Ağustos 2022, s.806.

<sup>6</sup> Osmanlı'da 1851 Ceza Kanunnamesine göre evlenmek vaadiyle kız kaçırmaya suçunun cezası altı ay hapis olarak belirtilmiştir. Ahmet Akgündüz, *Mukayeseli İslâm Ve Osmanlı Hukuku Külliyyatı*, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Diyarbakır 1986, s.867.

<sup>7</sup> Osman Köse, Canik'te Asayiş (1911-1914), *Samsun Araştırmaları*, Samsun 2013, s.227.

<sup>8</sup> Cezâ Kanûnnâme-i Hümâyûnu, Düstur, I.I. Cilt I, s. 537.

<sup>9</sup> Cezâ Kanûnnâme-i Hümâyûnu Düstur, I.I. Cilt I, s. 537.

içeren bu defterler 1909 tarihinden itibaren Dâhiliye Nezareti'ne gönderilmiştir.<sup>10</sup> Dört aylık periyotlarla hazırlanan hapisane yoklama cetvelleri, Osmanlı hapisanelerinde bulunan mahkûm ve tutuklu sayıları ve suç içerikleri ile ilgili ayrıntılı bilgiler içermektedir.<sup>11</sup> Ayrıca vilayet dâhilinde işlenen suç olaylarına dair bilgiler, *Vukuat-ı Cınaiye*” ve “*Ceraim-i Umumiye*” cetvellerine kaydedilmiştir.<sup>12</sup> I. Dünya Savaşı yıllarında savaşın getirmiş olduğu olumsuzluklar Osmanlı'da asayiş sorunlarının artmasına yol açarken halk arasında da toplumsal kargaşanın yaşanmasına neden olmuştur. Ülkede savaş nedeniyle yaşanan iç ve dış göçlerin etkilerinin yanında yaşanan güvenlik sorunları günlük hayatı da olumsuz etkilemiştir. Aç kalmak konusunda yaşanan endişeler ve yaşamak pahasına halk arasında hırsızlık, ahlaksızlık, fuhuş gibi suçların artmasına yol açmıştır.<sup>13</sup> Kadınlar ve çocuklar savaş şartlarının getirdiği olumsuzluklardan oldukça fazla etkilenmekle birlikte kadınlar ailenin bakımı, korunması, geçimi gibi pek çok konuda sorumluları üstlenmek durumunda kalmıştır.<sup>14</sup> Bununla birlikte toplumda yaşanan ahlaki çöküntü ülkenin birçok bölgesinde hırsızlık ve fuhuş olaylarının artmasına yol açmıştır.<sup>15</sup> Eşkıyalık savaş yıllarında artmakla birlikte kırsal kesimde eşkıyalık yapanların başında asker kaçakları gelmekteydi.<sup>16</sup> Bu bağlamda I. Dünya Savaşı yıllarında ülke geneline yayılan asayiş sorunları toplumsal huzuru olumsuz etkilemekle birlikte vilayet, sancak ve kazalarda ceza-i uygulamaların artmasına yol açmıştır. Çalışmamızın konusu olan Kastamonu vilayetinin I. Dünya Savaşı yıllarında asayiş durumu, asayişin sağlanması aşamasında yapılan uygulamalar, alınan önlemler ve mahkûmlara verilen cezalar ele alınarak işlenen suçların çeşitleri, suç işleyenlerin cinsiyeti ve suç işleyenlerin sayıları üzerinde bir değerlendirilmeye gidilmiştir. Bu konu üzerine suç cetvelleri ve hapisane yoklama cetvelleri üzerinden ülke genelinde farklı vilayetler çalışılmış olup Kastamonu vilayeti üzerine bir çalışma olmaması nedeniyle bu konu ele

<sup>10</sup> Nurgül Bozkurt, “XX. Yüzyıl Başlarında Kütahya Hapishanesinin Genel Durumu”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C:5, S:21, 2012, s. 265.

<sup>11</sup> Mehmet Güneş, “Osmanlı Devleti'nin Son Dönemlerinde Kırşehir Hapishanesi (1873-1919)”, *Türk ve İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S:14, Aralık 2017, s. 75.

<sup>12</sup> Fatih Öztop, *II. Meşrutiyet Döneminde Aydın Vilayetinde Sosyal Yapı ve Adli Vaziyet (1908-1916)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2014, s. 6-7.

<sup>13</sup> Mehmet Derviş Kuntman, *Bir Doktorun Harp ve Memleket Anıları*, Der. Metin Özata, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Yayınları, Ankara 2009, S.138.

<sup>14</sup> Alev Gözcü, I. Dünya Savaşı Ve Osmanlı Devleti'nin Gündelik Hayatından Kesitler, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 16/32, 2016, s. 139.

<sup>15</sup> Zafer Toprak, *Türkiye'de Milli İktisat (1908-1918)*, Doğan Kitap, İstanbul 2012, s.544-546.

<sup>16</sup> Sami Korkmaz, *Birinci Dünya Savaşı Yıllarında Balıkesir'de Sosyal Hayat*, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir,2006, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.132.

alınmıştır. Bu çalışma Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivinde bulunan Kastamonu vilayetinin “*Ceraim-i Umumiye*”ve “*Hapishane Yoklama Cetvelleri*” incelenerek hazırlanmıştır. Çalışmamızda, I. Dünya Savaşı öncesinde ve savaş sonrasında yaşanan bazı gelişmelerin bildirilmesine ihtiyaç duyulmuş olmakla birlikte ele alınan konu I. Dünya Savaşı yılları ile sınırlandırılmıştır. Bu bağlamda Kastamonu vilayetinin 1914-1918 yılları arasındaki cetvelleri çalışmanın temelini oluşturmasına karşın 1914 yılı nisan ve mayıs ayı Ceraim-i Umumiye kayıtlarındaki yıpranmalardan dolayı bazı suç kayıtlarına ulaşamamıştır. Bununla birlikte arşivde 1915 yılına ait Kastamonu Ceraim-i Umumiye kayıtlarının kısıtlı olmasından dolayı bu konuda 1915 yılı şubat ayının toplam suçlu sayısına yer verilmiştir.

### 1.Kastamonu’da Asayiş

1846’da yapılan idarî düzenlemelerde eyalet olan Kastamonu, 1867 Vilâyet Nizamnâmesi kapsamında vilayet olmuştur. 1894’te vilâyetin sancaklarını merkez Kastamonu sancağı ile Bolu, Sinop ve Çankırı olup Kastamonu sancağı merkez Kastamonu kazası ile Taşköprü, Safranbolu, Araç, Cide, Tosya, Daday ve İnebolu kazalarını kapsamaktaydı. 1914 yılında Kastamonu sancağının merkez Kastamonu, Taşköprü, Safranbolu, Araç, Tosya, Cide, Daday ve İnebolu olmak üzere sekiz kazası bulunmaktaydı.<sup>17</sup>

I. Dünya Savaşı yıllarında devlet otoritesinin de bozulmasına bağlı olarak ülke genelinde yaşanan güvenlik sorunları toplumsal huzurun bozulmasında etkili olmuş, halk arasında huzur ve güven ortamının bozulması, vilayetlerde de kendini göstermiştir. Bu bağlamda Kastamonu vilayetinde yaşanan güvenlik sorunları toplumsal sıkıntıları da beraberinde getirmiştir. Halk arasında yaşanan asayiş meseleleri, arazi sorunları, alacak verecek davası, miras davası ve vergi ödemelerinde çıkan sorunlar toplumsal huzuru olumsuz etkilemiştir. XVIII. yüzyılda Kastamonu vilayetinde genel olarak yaşanan sorunların dağılımına baktığımızda güvenlik ve arazi sorunları % 28 civarındayken vergi sorunları %23, vakıflarla ilgili sorunlar % 9, miras kavgaları % 8, borçlu sorunları % 5 diğer meseleler ise % 2 oranındadır. Bu oranlar XIX. ve XX. yüzyılda Kastamonu vilayetinde yaşanan asayiş meselelerine ışık tutmaktadır.<sup>18</sup> Bu bağlamda Kastamonu’da XIX. yüzyılda yaşanan eşkıyalık faaliyetlerinin artması asayiş olumsuz etkilemekle sınırlı kalmamış vilayetin ticari hayatını da etkilemiştir.<sup>19</sup> XX. yüzyılın ilk çeyreğinde Sinop mutasarrıfının, Sinop’ta

<sup>17</sup> İlhan Şahin, “Kastamonu”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C:24, İstanbul 2001, s.585-588.

<sup>18</sup> Özlem Özçelik, *I ve II Numaralı Anadolu Ahkâm Defterlerine Göre Kastamonu (1742-1743)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, *Kastamonu 2022*, s. 51.

<sup>19</sup> Fahri Maden, “XIII. Yüzyıl sonu XX. yüzyıl başlarında Kastamonu’da esnaf grupları, Zanaatkarlar ve Ticari Faaliyetler, *Karadeniz Araştırmaları*”, S:15, 2007, s. 163. S.149-167.

yaşanan asayiş sorunlarının devam ettiğinin ve jandarma yetersizliğini bir mektupla dile getirmesi toplumsal sıkıntıların devam ettiğinin bir göstergesidir.<sup>20</sup> Kastamonu dâhilinde yaşanan bu sorunlar adli olarak takip edilmiş ve suçlular gerekli cezaları almışlardır. Kastamonu’da adaletin sağlanması için hukuki düzenin<sup>21</sup> doğru işlemesi çok önemliydi. Özellikle adaletin sağlanmasında en önemli yer mahkemeler ve mahkemelerde verilen kararların doğruluğuydu.<sup>22</sup> Kastamonu Mahkemelerinde görülen davalarda haksızlıklara yer verilmemesine dikkat edilmiştir.<sup>23</sup> Mahkemelerde yargılanan, cezası kesinleşen hükümlüler ve tutuklu olan suçlular hapisanelerde cezalarını çekmişlerdir. 1912 yılında Kastamonu merkezde bir hapisane bulunurken Kastamonu’ya bağlı sancak ve kazalarda da hapisaneler vardı. Bu tarihlerde Küre, Çankırı, Çerkeş, Safranbolu, Sinop, Boyabat, Ayancık, Araç, Daday, Taşköprü, Tosya, İnebolu ve Cide’de hapisane bulunmaktaydı. Ayrıca bu hapisanelerin bazılarında kadın mahkûmlar için kadın gardiyanlar bulunmaktaydı. Sinop, Çankırı ve Safranbolu bölgelerinde bulunan hapisanelerde kadın gardiyanlar bulunurken Safranbolu’daki kadın hapisanesinde<sup>24</sup> 80 lira maaşla Hafize Hanım, Sinop kadın hapisanesinde 150 lira maaşla Abdi Çavuşoğlu eşi Hatice Hanım gardiyan olarak görev yapmışlardır. Bununla birlikte diğer kadın hapisanelerinde erkek gardiyanlar görev yapmaktaydı. Çankırı’da bulunan kadın hapisanesinde<sup>25</sup> ise 70 lira maaşla Ahmet Efendi gardiyan olarak görev yapmıştır.<sup>26</sup>

Kastamonu hapisaneleri bünyesinde marangoz, berber, kundura ve terzi dükkânları barındırmakta<sup>27</sup> olup hapisanelerde mahkûmlara yönelik bazı eğitimler de verilmiştir. . Bu uygulamada mahkûmlar eğitilerek daha sonraki yaşamlarında iyi bir hayat sürmeleri amaçlanmıştır. Bunun yanında erkeklerin mutlaka okumaya sevk edilmesi üzerinde durulmuştur. İşlemiş oldukları suçların nedenleri düşünülerek, onları müptela oldukları alışkanlıklardan vazgeçirecek ve doğru yolu gösterecek eğitimler verilmiştir. Bunun için de Kastamonu’da yeni faaliyete geçen gece mektepleri kullanılmıştır. Çünkü birçok çırak burada eğitim göyerek belli bir ahlaki seviyeye ulaşıp efendi olmuşlardı. Aynı şekilde mahkûmların da eğitilerek kötü alışkanlıklarından uzaklaştırılması hedeflenmiştir. Fakir kadınların durumları da

<sup>20</sup> *Milli Savunma Bakanlığı Askeri Tarih Arşivi*, 110.9.1.11, 3.0.70.

<sup>21</sup> “Hukuki ve Adalet”, *Köroğlu*, No:5, 1 Kanunisanı 1324 (14 Ocak 1909)

<sup>22</sup> “Adalet ve Mahkeme”, *Köroğlu*, No:42, 17 Eylül 1325 (30 Eylül 1909).

<sup>23</sup> “Salahiyyet-i Kanuniye”, *Köroğlu*, No:48, 29 Teşrinievvel 1325 (11 Kasım 1909).

<sup>24</sup> Halim Demiryürek, *Kastamonu hapisaneleri (1913-1914)*, Babıalı Kültür Yayıncılık, İstanbul 2019, s.156.

<sup>25</sup> Sıraç Aktürk, “Modernleşme Dönemi Osmânlısında Yaşanan Bayındırlık Faaliyetleri: Çankırı Hapishânesi Örneği” *KAREFAD, ÇKÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C:8, S:2, Ekim 2020, s.347.

<sup>26</sup> *BOA, DH.İ.UM.EK.*, 20.85.

<sup>27</sup> Demiryürek, *a.g.e.*, s.154.

dikkate alınmış ve onlara bir bina tahsis edilerek kadınların buraya sevk edilmesi ve burada kadınlara dokumacılık yaptırılması düşünülmüştür.<sup>28</sup>

I. Dünya Savaşı yıllarında asayiş sorununun yaşanmasının en önemli nedenlerinden biri erkeklerin savaşa katılmasıyla birlikte kırsal kesimlerde erkek olarak ihtiyar ve çocukların kalmış olmasıdır. Özellikle Mondros Mütarekesinin imzalanmasından sonra yaşanan gelişmeler asayiş konusunda önemli sorunların yaşanmasına ortam hazırlamıştır. Anadolu'da ortaya çıkan otorite boşluğu ülke genelinde asayiş sorunlarının artmasına ve dağlarda eşkıyaların türemesine neden olmuştur.<sup>29</sup> I. Dünya Savaşı yıllarında savaş nedeniyle jandarmaların askeri birliklerin emri altına girmesi birçok bölgede olduğu gibi Kastamonu vilayetinde de güvenlik (eşkıya) sorunlarının yaşanmasına neden olmuştur.<sup>30</sup> Bu bağlamda Kastamonu'da bozulan asayişini sağlamak adına bölgedeki asker sayısı artırılmıştır. Askerin amacı bozulan asayişini kontrol altına almak, bölgede güvenliği ve huzuru sağlamaktır.<sup>31</sup> Ayrıca şehirde güvenliği ve huzuru sağlamak için bekçiye ihtiyaç duyulmuştur. Bekçilerin bozulan asayişini sağlamasında etkili olacağı düşünülmüştür.<sup>32</sup> Özellikle mahalle aralarında atılan naralar halkı huzursuz etmekte ve korkutmaktaydı. Bu durum polis teşkilatının görevini yerine getirmesi açısından bazı uyarıları da beraberinde getirmişti. Bununla birlikte yaşanan bu sorunlara karşı Kastamonu Valisi Mehmet Bey'in almış olduğu tedbirler ve yaptığı çalışmalar halk tarafından takdir görmüştür. Vali Mehmet Bey, vilayette güvenliği sağlamak adına bölgeye jandarma getirterek bu jandarmaları farklı yerlere görevlendirmiştir. Kastamonu, Sinop, Boyabat, İnebolu'ya yirmi beş, Zonguldak'a yirmi, Düzce'ye on yedi ve Bolu'ya yirmi üç jandarma gönderilmiştir.<sup>33</sup> 1915 yılında da asayiş sorunlarını gidermek için Kastamonu'ya jandarma takviyesinde bulunulmuştur.<sup>34</sup>

Kastamonu vilayetinde ve ülkenin değişik bölgelerinde eşkıyalık<sup>35</sup> konusunda yaşanan sıkıntıları önlemek için Harbiye Nezareti tarafından bazı vilayetlere silah ve cephane takviyesinde bulunulmuştur. Bu karar doğrultusunda 1916'da Kastamonu'ya 75 tüfek ve 14 sandık cephane gönderilmiştir.<sup>36</sup> Asayiş konusunda ulaşım açısından merkeze uzak olan bölgelerde

<sup>28</sup> *Köroğlu*, 15 Kanunisanı 1324 (28 Ocak 1909).

<sup>29</sup> Günay Çağlar, "Milli Mücadelenin Başlarında Bolu Mutasarrıflığında Asayiş (1918-1919), *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S: 4, 1996, s. 53-55.

<sup>30</sup> *BOA*, DH.EUM.6.ŞB, 37.38.

<sup>31</sup> "Şundan Bundan", *Köroğlu*, No:6, 8 Kanunisanı 1324 (21 Ocak 1909).

<sup>32</sup> "Şundan Bundan", *Köroğlu*, No:5, 1 Kanunisanı 1324 (14 Ocak 1909).

<sup>33</sup> "Yeni Jandarmamız ve Huzur-u Memleket", *Köroğlu*, No:69, 25 Mart 1326 (7 Nisan 1910).

<sup>34</sup> *BOA*, DH.EUM.KLH., 9.13.

<sup>35</sup> Esra Yakut, "Osmanlı Hukukunda Bir Suç Olarak Eşkıyalık ve Cezalandırılması", *Kebikeç İnsan Bilimleri için Kaynak Araştırma Dergisi*, S:33, Ankara 2012, s. 26.

<sup>36</sup> *ATASE*, BDH, 2293/38/20.

daha yaygın olarak eşkıyalık ve hırsızlık olayları yaşanmıştır. Kastamonu vilayeti hırsızlık suçunun yoğun olarak yaşandığı bölgeler arasında gösterilmiştir.<sup>37</sup> Tosya, Küre ve İnebolu bölgeleri bu konuda sıkıntıların yaşandığı bölgelerin başında gelmiştir.<sup>38</sup> Asayişin bozulması, savaşlar, ekonomik sıkıntılar, köylü nüfusun şehirlere göç etmesi, salgın hastalıkların artması gibi sorunlar hırsızlık suç oranında dönemsel artışlara yol açmıştır.<sup>39</sup> Kastamonu'nun kazası olan Cide'de yangın, soygun ve öldürme olayları görülmekteydi<sup>40</sup> diğer bir kaza olan İnebolu civarında da eşkıyalarla ilgili sıkıntılar yaşanmaktaydı.<sup>41</sup> Bununla birlikte yaşanan bazı soygun olaylarında cinayet suçu da işlenmekteydi. Örneğin Sinop'ta yaşanan bir soygun olayında bir asker öldürülmüştü.<sup>42</sup> Yine Sinop Taşhanlı ve Teke köylerinde eşkıyalık olayları yaşanmış, eşkıyanın hanelere saldırdığı bildirilmiştir.<sup>43</sup> Kastamonu<sup>44</sup> ve Tosya civarında da eşkıyaların gasp ve soygunculuk yaparak asayiş sorunlarına yol açtıkları görülmekteydi.<sup>45</sup> Eşkıyalık ile ilgili Kastamonu vilayetine bağlı Sinop sancağı Gerze kazasında ise eşkıya Köseoğlu Karaca Ali'nin ölü olarak ele geçirildiği görülmektedir.<sup>46</sup> Kastamonu kazası olan Taşköprü civarında hanelere saldıran Ermeni eşkıyaların bulunduğu da görülmekle birlikte<sup>47</sup> Taşköprü civarında eşkıyalık yapan Kuruca köylü Ferhat öldürülmüştür.<sup>48</sup> Bununla birlikte eşkıyalar asayiş sorunlarına neden olmanın dışında kaçakların yakalanmasında da etkili olmuşlardır. Kastamonu'dan firar eden dört İngiliz esir Boyabat civarında eşkıya Ragıp tarafından yakalanmıştır.<sup>49</sup> Eşkıyaların Kastamonu civarında çıkarmış oldukları sıkıntılar Dâhiliye Nezareti'nin Kastamonu vilayetine gönderdiği telgraflardan da anlaşılmaktadır. 1917 yılı eylül ayında Dâhiliye Nezareti'nin bildirdiğine göre İskilip'ten Tosya'ya gitmekte olan posta arabasına yapılan saldırı üzerine eşkıyanın ele geçirdiği evrakın geri alınması ve suçlunun yakalanması için Kastamonu vilayetine telgraf çekilmiştir.<sup>50</sup> Güvenlik sorunlarının

<sup>37</sup> Özlem Poyraz-Merve Öner, *Prof. Dr. Ensar Aslan'a Armağan "Osmanlı İmparatorluğu'nda Asayiş Problemleri (Mart-Temmuz 1851)"* Fenomen Yayınları, Ankara Ağustos 2022, s.811.

<sup>38</sup> BOA, DH.EUM.AYŞ., 13.35.

<sup>39</sup> Ahmet Erdoğan, *Suç ve Ceza: Osmanlı Toplumunda Bireysel Suçlar ve Cezalar (1559-1659)*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas 2019, s. 111.

<sup>40</sup> BOA, DH.MKT. 1297.60, 23.

<sup>41</sup> BOA, DH.ŞFR, 599.10.

<sup>42</sup> BOA, DH.ŞFR, 606.23.

<sup>43</sup> BOA, DH.EUM.AYŞ. 3.55.

<sup>44</sup> BOA, DH.ŞFR, 595.149.

<sup>45</sup> BOA, DH.EUM.AYŞ. 4.37.

<sup>46</sup> BOA, DH.EUM.EMN, 80.36.

<sup>47</sup> BOA, DH.ŞFR., 490.68.

<sup>48</sup> BOA, DH.EUM.6.ŞB.30/31.

<sup>49</sup> BOA, DH.EUM.6 şb, 30.31, 20.24:BOA, DH.EUM.6.ŞB.,20.58.

<sup>50</sup> BOA, DH.ŞFR, 79.141.



giderilmesinde hizmet veren ve yararlılık gösteren kişiler verdikleri hizmetlerden dolayı takdir edilmişlerdir. Kastamonu bölgesinde eşkıya takibinde hizmette bulunan kişilere “Atıyye-i Seniye”<sup>51</sup> nişan ve iftihar madalyaları verilmiştir.<sup>52</sup> Yine eşkıya takibinde yararlılık gösteren Kastamonu Jandarma Alayı takdir edilmiş<sup>53</sup> ancak eşkiyanın yakalanmasında Kastamonu’da yeterli silah ve malzemenin bulunmadığı hatta değiştirilmesi talep edilmiştir. Bununla birlikte eşkıya ile işbirliği yaptığı söylenen Kastamonu Takip Müfrezesi Kumandanı Mülazım Cemal Efendi ile ilgili inceleme yapılmıştır.<sup>54</sup>

I. Dünya Savaşı başlarında Anadolu vilayetlerinde asayişin sağlanması için jandarma istihdamında artışa gidilmiştir.<sup>55</sup> Yine aynı yıl içerisinde Kastamonu’da İnebolu kazası dışında kaza ve nahiyelerde görevli olan polisler<sup>56</sup> vilayet ve liva merkezlerine alınmış, polisler<sup>57</sup> buradaki görevlerini jandarmaya devretmişlerdir.<sup>58</sup> Kastamonu’da eşkıya olaylarının artmasına bağlı olarak tahsildarların ve vergi memurlarının işlerini yapamaz hale geldiği bu bağlamda Emniyet-i Umumiye Müdürlüğü bu sorunların yaşandığı Kastamonu, Edirne, Konya ve Suriye vilayetlerine telgraf çekmiştir.<sup>59</sup> Aralık 1916’da Kastamonu’nun farklı bölgelerinde güvenlik sorunlarına yol açan eşkıyaların yakalandığı telgrafla merkeze bildirilmiştir.<sup>60</sup> Halk arasında yaşanan sorunların temelinde ürünlerdeki aşırı fiyat artışları ve muhacirlerin yerleşme aşamasında yaşanan arazi meseleleri vardı. Ayrıca Rum ve Ermenilerin kendi aralarında yaşamış oldukları din merkezli sorunlar da halk arasında huzuru bozan meselelerdi.<sup>61</sup> XIX. ve XX. yüzyıl başlarında yaşanan eşkıyalık ve çetelerin soygunculuk faaliyetleri önemli güvenlik sorunlarına neden olmaktadır.

Osmanlı Devleti’nin asayiş sorunları yaşadığı süreçte en çok uğraştığı suç unsurlarından biri de kalpazanlık<sup>62</sup> olmuştur. Kalpazanlık genellikle gümüş

<sup>51</sup> Genellikle padişahlar tarafından nakit olarak verilen hediyeler. Feridun Emecen, “Atıyye-i Seniyye” *İslam Ansiklopedisi*, C:4, İstanbul 1991, s.64.

<sup>52</sup> BOA, BEO.2978.223305.

<sup>53</sup> BOA, DH.EUM.EMN, 111.8.

<sup>54</sup> BOA, DH.EUM.1.ŞB.,7.29.

<sup>55</sup> BOA, DH.İD., 150.8.

<sup>56</sup> *Polis Mecmuası*, 14 Nisan 1914, s. 417.

<sup>57</sup> 1918 yılında Kastamonu kasabasında 58 polis memuru olup ve 1 polis memuruna 347 kişinin düşmekteydi. Nağihan Yıldız Tepret, *Suç Cetvellerine Göre Hüdavendigar Vilayetinde Suç ve Suçlular (1912-1917)*, Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Bursa 2019, s. 171.

<sup>58</sup> BOA, DH.EUM.MTK., 44.2.

<sup>59</sup> BOA, DH.ŞFR, 83.48.

<sup>60</sup> BOA, DH.ŞFR, 613.71.

<sup>61</sup> İbrahim Öztürk, “Biga Sancağında XIX. Yüzyıl Ve XX. Yüzyıl Başlarında Asayiş Bozuklu”, *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, C:5, S:14, 2016, s. 219.

<sup>62</sup> Harun Karakaya, “1858 Ceza kanunnamesinde Kalpazanlık Suçunun Maddi Konusu”, *Adalet Dergisi*, S:62-63, Ankara 2019, s. 413.

madenlerinin olduğu yerlerde görülmekle birlikte Kastamonu'da da bir darphane bulunmaktaydı.<sup>63</sup> Kastamonu'da yaşanan önemli sorunlardan biri de tütün kaçaklığıydı.<sup>64</sup> Kastamonu ve civarında yaşanan asayiş sorunlarının bazılarında İtilaf Devletlerinin çıkarları doğrultusunda yapmış oldukları faaliyetleri de etkiliydi. Özellikle Anadolu'da bulunan Rum azınlığın silahlanması ve başkaldırı hareketlerinin yaşanmasında İtilaf Devletleri tarafından verilen destekler Karadeniz Bölgesinde farklı güvenlik sorunlarına yol açmıştır. Kastamonu Rumlarına silah ulaştırmak adına İngiliz savaş gemisi Kardinal'in Zonguldak bölgesine elli iki ton arpa ve İnebolu'ya yüz ton arpa getirme girişimi bu duruma örnek teşkil etmektedir. Kastamonu'nun arpa konusunda yeterli ürüne sahip olmasına karşın böyle bir nakliyat gerçekleşmesi dikkat çekmiştir. Burada asıl yapılmak istenenin Rumlara silah ve cephane ulaştırmak olduğu fark edilmiş ve bu duruma engel olunmuştur.<sup>65</sup>

Kastamonulu kadınlar I. Dünya Savaşı yıllarında yaşanan ekonomik sorunlara karşı tepkisini göstermekten çekinmemiş ve bazı başkaldırı hareketlerine öncülük etmişlerdir. 1916 yılında bu tarz bir olayın yaşandığı Safranbolu kazasında bir başkaldırı hareketinde iki kadın ve bir çocuk hayatını kaybetmiştir. Bu olay karşısında Kastamonu Valisi Atıf Bey, Dâhiliye Nezareti'ne yazdığı 8 Aralık 1916 tarihli telgrafta Hacılar Ovası Köyü halkının aşar ve zahire vermektan kaçındıklarını bildirmiştir. Buna karşın sevk memurları Hacılar Ovası Köyüne vardıklarında civar köylerden de kadınların çoluk çocukları birleşerek üç yüzü aşkın kişinin jandarmalara hücum, hakaret ve saldırıya kalkışmakla birlikte jandarmaların silahlarını alıp taşlarla saldırdıkları bildirilmiştir. Bu saldırıda kadınların jandarmalardan ikisini yaralaması üzerine etrafi sarılan jandarmalar, onlardan kurtulmak ve kendilerini savunmak için attıkları kurşunla iki kadın ile bir küçük kızın ölümüne neden olmuşlardır. Ayrıca olayda iki kadının da yaralandığı ve olayı haber alan Safranbolu Kaymakamı'nın incelemelere devam ettiği bildirilmiştir.<sup>66</sup> Bu bağlamda Kastamonu dâhilinde yaşanan asayiş sorunlarında sosyal ve ekonomik sıkıntıların etkili olduğunu söyleyebiliriz.

### 1.1. Kastamonu Hapishane Yoklama Cetvellerine Göre İşlenen Suçlar ve Suç Oranları

I. Dünya Savaşı öncesinde ve savaşın devam ettiği yıllarda Kastamonu dâhilinde bulunan hapishanelerin<sup>67</sup> yoklama cetvellerinde mahkûmlar, tutuklular ve

<sup>63</sup> Şevket Pamuk, *Osmanlı Ekonomisi ve Kurumları*, Çev. Gökhan Aksay. İstanbul 2013, 4. Baskı. s. 66-69.

<sup>64</sup> BOA, DH.ŞFR, 625.34.

<sup>65</sup> BOA, DH.KMS, 57.2122.

<sup>66</sup> BOA, DH.ŞFR., 572.40.

<sup>67</sup> XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yaygınlaşan Osmanlı hapishanelerinin ilk örnekleri arasında Kastamonu vilayeti bulunmaktadır(1889). Timur Demirbaş, *"Hürriyeti Bağlayıcı*

suç oranları ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Hapishanelerin mahkûm sayısı ve işledikleri suçlara dair veriler içeren bu cetveller, Kastamonu merkez hapishanesinin I. Dünya Savaşı öncesinde ve savaş yıllarında Kastamonu asayişi hakkında ayrıntılı bilgi içermektedir. Bu bağlamda 1913 yılına ait hapishane kayıtlarına göre I. Dünya Savaşı öncesinde<sup>68</sup> Kastamonu merkez hapishanesinde toplam 681 mahkûm bulunmaktadır.<sup>69</sup> Kastamonu vilayetinin 1913 yılı ekim ayı istatistik cetvellerine göre işlenen suçlar arasında cinayet ve darp suçuna yer verilmiştir.<sup>70</sup> Mahkûm sayıları ve suç oranları yıllara göre değişiklik göstermekle birlikte savaş yıllarında yaşanan sıkıntılar suç çeşitlerini de etkilemiştir. Savaş yıllarındaki mahkûm ve tutuklu sayılarına baktığımızda savaş öncesine nazaran çok büyük değişiklikler görülmemekle birlikte suç çeşitlerinde bazı farklılıklar mevcuttur. Ayrıca Kastamonu vilayetine ait 1914 yılı şubat<sup>71</sup> ve nisan<sup>72</sup> ayı kayıtlarına göre Kastamonu'da siyasi suçun bulunmadığı görülmektedir. 1915 yılı şubat ayı kayıtlarında da aynı şekilde Kastamonu'da siyasi suç işlenmediği belirtilmiştir.<sup>73</sup> Ancak 1918 yılı haziran ayında Kastamonu'da siyasi sürgünde bulunan kişilerden bahsedilmiştir.<sup>74</sup> I. Dünya Savaşı yıllarında mahkûmların ceza aldıkları suç çeşitleri ve suçlu oranlarını gösteren Kastamonu vilayeti merkez hapishanesinin 14 Mart 1915 ve 14 Kasım 1916 tarihli dört aylık yoklama cetvelleri Tablo 1'de verilmiştir.<sup>75</sup>

Tabloya baktığımızda, Kastamonu merkez hapishanesinde 1914-1915 yılları arasındaki mahkûm sayısı ve suç oranları farklılık göstermektedir. 1915 yılı içerisindeki suç çeşitlerinden biri olan cinayet suç oranında 1916 yılında bir azalma söz konusuken küçük suç oranında bir artış gözlenmektedir. Kastamonu vilayetine ait 1915 yılı ekim ayı kayıtlarında yer alan memuriyetten uzaklaştırma cezası bu yıl içerisinde işlenen küçük suçlardan olma olasılığı yüksektir. Bu bağlamda aynı tarihlerde hükümet aleyhinde hareketlerde bulunmak, evlerinde martini fişegi bulundurmamak suçundan tutuklanan Kastamonulu Ermeni Artin Yakopyan ve Cebetor adlı kişilerin serbest bırakılmasında adı geçen görevlinin işine son verilmesi bu duruma örnek teşkil etmektedir.<sup>76</sup>

---

*Cezaların ve Cezaevlerinin Evrimi*", *Hapishane Kitabı*, Ed. Emine Gürsoy Naskali-Hilal Oytun Altun, İstanbul 2005, s.34.

<sup>68</sup> I. Dünya Savaşı öncesinde Kastamonu merkez kazada 1912 yılı haziran ayına ait olan cinayet cetvellerine göre cinayet suçundan 6 kişinin tutuklandığı işlendiği görülmektedir. BOA, DH.EUM.MTK., 55.1.

<sup>69</sup> BOA, DH.MB.HPS.M., 10.25.

<sup>70</sup> BOA, DH.EUM.EMN., 63.26.

<sup>71</sup> BOA, DH.EUM.EMN., 65.07.

<sup>72</sup> BOA, DH.EUM.EMN., 115.25.

<sup>73</sup> BOA, DH.EUM.KLU., 7.34.

<sup>74</sup> BOA, DH.EUM.KLH., 4.12.

<sup>75</sup> BOA, DH.MB.HPS.M., 20/06.

<sup>76</sup> BOA, DH.ŞFR., 493.41.

Tablo 1: Kastamonu Vilayeti Merkez Sancağı Merkez Kaza Hapishanesinin 14 Mart 1915 ve 14 Kasım 1916 Tarihli Dört Aylık Yoklama Cetvelleri

Suçlar	Mahkûm Miktarı						Tutuklu Miktarı					
	Erkek		Kadın		Toplam		Erkek		Kadın		Toplam	
Yıl	1915 (Mart)	1916 (Kasım)	1915 (Mart)	1916 (Kasım)	1915 (Mart)	1916 (Kasım)	1915 (Mart)	1916 (Kasım)	1915 (Mart)	1916 (Kasım)	1915 (Mart)	1916 (Kasım)
<i>Cinayet</i> <sup>77</sup>	354	195	3	7	357	202	245	174	4	19	249	193
<i>Küçük suç</i> <sup>78</sup>	41	54	9	16	50	70	-	-	-	-	-	-
<i>Kusur-suç</i> <sup>79</sup>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Toplam</i>	395	249	12	23	407	272	245	-	4	-	249	-

Kaynak: BOA, DH.MB.HPS.M., 20/06.

Bununla birlikte 1916 hapishane kayıtlarına göre kadınların küçük suç oranlarındaki sayılarının da artmış olması cephe gerisinde ailesini koruma ve geçindirme çabası içerisinde giren kadınların çaresizliğini ifade edebilir. Aynı yıllarda cinayet suçundan mahkûm ve tutuklu miktarının kadınlarda artış göstermesi de dikkat çekicidir. Kastamonu merkez hapishanesinin 14 Temmuz 1917<sup>80</sup> ve 1 Kasım 1917 tarihli yoklama cetvellerindeki kayıtlar ise şu şekildedir:<sup>81</sup>

<sup>77</sup> *Cinayet, suçunun cezası, müebbeden veya muvakkaten küreğe koyma, müebbeden sürgün, müebbeden memurluktan çıkarma, medeni haklardan uzaklaştırma gibi ağır cezaları gerektiren suçlardır. Nazmiye Akbey, XIX. Yüzyılın Sonları XX. Yüzyılın Başlarında Sinop Hapishanesi, Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, Manisa 2015, s. 12.*

<sup>78</sup> *Cünha; 7 günden fazla hapis, muvakkaten sürgün, memurluktan uzaklaştırma ve para cezaları gibi orta ağırlıktaki cezaları gerektiren suçlardır. Kabahat ise bir günden bir haftaya kadar hapis ve yüz kuruşa kadar para cezası gibi hafif cezaları gerektiren suçlardır. Cinayet suçları korkutmayı (terhibiye), cünha suçları terbiye etmeyi (tedibiye), kabahat suçları azarlamayı (tekdiriye) gerektirmektedir. Nazmiye Akbey, XIX. Yüzyılın Sonları XX. Yüzyılın Başlarında Sinop Hapishanesi, s. 12.*

<sup>79</sup> *Kabahat, hafif hapis, hafif para cezası muayyen bir meslek veya sanatın yapılmasına ara verilmesini gerektiren suçlardır. Adam öldürme ve zina gibi suçlar cinayet, vurma, yaralama, hırsızlık gibi suçlar ise cünha kapsamında yer almıştır. Ömer Şen, Osmanlı'da Mahkûm Olmak, İstanbul 2007, s. 18.*

<sup>80</sup> BOA, DH.MB.HPS.M., 29.44.

<sup>81</sup> BOA, DH.MB.HPS.M., 32.51.

Tablo 2: Kastamonu Vilayeti Kastamonu Sancağı Merkez Kazası Hapishanesinin 14 Temmuz 1917 ve 1 Kasım 1917 Tarihli Dört Aylık Yoklama Cetveli

Suçlar	Mahkûm Miktarı						Tutuklu Miktarı					
	Erkek		Kadın		Toplam		Erkek		Kadın		Toplam	
Yıl	1917 Temmuz)	1917 Kasım)	1917 Temmuz)	1917 Kasım)	1917 Temmuz)	1917 Kasım)	1917 Temmuz)	1917 Kasım)	1917 Temmuz)	1917 Kasım)	1917 Temmuz)	1917 Kasım)
Cinayet	192	145	8	1	200	146	160	195	12	17	172	212
Küçük suç	31	16	10	1	41	15	-	-	-	-	-	-
Kusur suç	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	223	139	18	2	241	161	160	-	12	-	172	-

Kaynak: BOA, DH.MB.HPS.M., 29/44. Kaynak: BOA, DH.MB.HPS.M., 32/51.

Tablo 3'te yer alan Kastamonu merkez hapishanesi 1917 yılı hapishane kayıtlarına göre bu yıl içerisinde bulunan erkek ve kadın mahkûm sayılarında azalma olurken tutuklu sayılarında artış olmuştur. 1917 yılı mayıs ayında Sinop hapishanesinde bulunan mahkûmlar ile ilgili Kastamonu ve Çankırı'ya sevk kararı alınmıştır.<sup>82</sup> Bu bağlamda 1917 yılı mayıs ayından sonra Kastamonu hapishanesinde mahkûm sayısında artış olması söz konusudur. 1917 yılı temmuz ayı kayıtlarında, Kastamonu hapishanesinde cinayet suçu işleyen on sekiz yaşından küçük olanlar ve iyi halleri görülen tutukluların serbest bırakılmaları kararlaştırılmıştır.<sup>83</sup> Alınan bu karar 1917 yılındaki mahkûm sayısının azalmasında etkili olmuştur. Bununla birlikte 1917 yılı kasım ayı kayıtlarına baktığımızda küçük suç oranında da azalma olduğu dikkati çekmektedir. Küçük suç oranında yaşanan bu değişimlerin kısa sürede gerçekleşmesi toplumsal anlamda günlük ihtiyaçların giderilmesine yönelik bir sıkıntının da varlığının bir göstergesidir. Bu bağlamda Kastamonu merkez hapishanesinin 1918 yılı mart ayına ait kayıtlarına baktığımızda 1917 yılı temmuz ayı hapishane kayıtlarına nazaran cinayet ve küçük suç oranlarında bir düşüş söz konusudur.

1918 yılı mart ayına ait hapishane yoklama cetveline göre mahkûm, tutuklu ve suç sayıları ise şu şekildedir:

<sup>82</sup>BOA, DH.EUM.KLH., 3.8.

<sup>83</sup>BOA, DH.MB.HPS., 108.12.

Tablo 3: Kastamonu Vilayeti Merkez Kaza Hapishanesinin 1 Mart 1918 Dört Aylık Yoklama Cetveli<sup>84</sup>

Suçlar	Mahkûm Miktarı			Tutuklu Miktarı		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
<i>Cinayet</i>	114	1	115	173	23	196
<i>Küçük suç</i>	20	4	24	-	-	-
<i>Kusur-suç</i>	-	-	-	-	-	-
<i>Toplam</i>	134	5	139	173	23	196

Kaynak: BOA, DH.MB.HPS.M., 33/115.

Tablo 5'e göre Kastamonu merkez hapishanesinde küçük suç oranında artış olmakla birlikte kadınların suç işleme oranı artmıştır. Bununla birlikte cinayet suçundan tutuklanan kişilere baktığımızda tutuklu kadın sayısında artış olduğu gözlenmektedir. Genel olarak 1917 yılına kıyasla 1918 yılında cinayet suçundan tutuklu sayısında azalma olmasına rağmen kadınların suç işleme oranı artmıştır. Ayrıca 1918 yılında adi suçtan<sup>85</sup> dolayı Kastamonu hapishanesinde bulunan tutuklu -muhacirler Trabzon hapishanesine nakilleri talep edilmiştir.<sup>86</sup> Yine aynı yıllarda casusluk suçundan dolayı Musul'dan Kastamonu'ya sürgün edilen birkaç kişinin memleketine geri dönmek için talepte bulunması<sup>87</sup> ve siyasi suçtan dolayı ceza almış olan altı Ermeni'nin Fransız zırhlı kumandanının isteği ile tahliye edilmesi istenmiştir.<sup>88</sup> 1919 yılında Kastamonu'da siyasi suçtan tutuklu Ermeni'nin olmadığını bildirilmesi<sup>89</sup> de bu isteği destekler mahiyettedir. Bu gibi durumlar 1917 yılı kayıtlarındaki tutuklu miktarının 1918 yılında düşüş göstermesini etkilediği söylenebilir.

I. Dünya Savaşı sonrasında Kastamonu merkez kazasında asayiş konusunda önemli bir sorun olmadığı görülmektedir. 28 Mart 1919 tarihli Kastamonu'dan gönderilen bir telgrafta bu tarihte Kastamonu'da herhangi bir olay yaşanmadığı bildirilmiştir.<sup>90</sup> Yine 5 Nisan 1919 tarihli bir telgrafta Sinop'ta bazı yolcuların silahlı kişiler tarafından soyulduğu ancak Kastamonu merkezde bir olay yaşanmadığı,<sup>91</sup> aynı tarihlerde Kastamonu Polis Müdüriyetinin kayıtlarına göre de Kastamonu'da önemli bir olay olmadığı bildirilmiştir.<sup>92</sup>

<sup>84</sup> BOA, DH.MB.HPS.M., 33.115.

<sup>85</sup> Adi suç çeşitleri; Cinayet, tecavüz, soygun sırasında uygulanan şiddet, ani saldırı suçları, mülke karşı yapılan suçlar ev hırsızlığı yankesicilik suçları motorlu araç hırsızlıklar. Mustafa Ünver-İbrahim Bakırtaş, Suçun Ekonomik Analizi: Genel Bir Değerlendirme, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S: 20, Nisan 2008, s. 37.

<sup>86</sup> BOA, DH.MB.HPS., 106.42.

<sup>87</sup> BOA, DH.EUM.4. ŞB., 21.69.

<sup>88</sup> BOA, DH.ŞFR., 603.121.

<sup>89</sup> BOA, DH.ŞFR., 611.124.

<sup>90</sup> BOA, DH.EUM.AYŞ., 3.63.

<sup>91</sup> BOA, DH.EUM.AYŞ., 4.112.

<sup>92</sup> BOA, DH.EUM.AYŞ., 10.47.

### 1.1.1.Daday Kazası

I. Dünya Savaşı süresince Kastamonu kazalarının asayiş durumuna baktığımızda işlenen suçlar ve suç sayıları kazalara göre farklılık göstermektedir. Kastamonu kazalarından biri olan Daday kazasında müstakil bir hapisane bulunmaktaydı. Hapishane hükümet konağının bahçesinin bitişiğinde yer alıyordu. Daday hapishanesinin duvarlarının pek dayanıklı olmaması burada çok sayıda asayiş sorunlarının yaşanmasına yol açmaktaydı.<sup>93</sup> I. Dünya Savaşı öncesinde 14 Aralık 1913 tarihli yoklama cetveline göre Daday kazası hapishanesinde toplam 60 mahkûm bulunmaktadır.<sup>94</sup> İşledikleri suçlardan dolayı mahkûm olan ve tutuklanan kişilerin dışında işlediği suçtan dolayı aranan kişiler de bulunmaktaydı. 1913 yılı kayıtlarında bu şekilde bir arama kaydı bulunmaktadır. Bu yıllarda Dadaylı Ali Osman Bey yangın suçundan dolayı aranan kişiler arasındadır.<sup>95</sup> Daday kazasında bir yıllık bir süre içerisinde mahkûm sayısında büyük bir değişiklik görülmemiştir. Kastamonu vilayeti Daday kazası hapishanesi Kasım 1914 tarihli dört aylık yoklama cetveli şu şekildedir:<sup>96</sup>

Tablo 4: Kastamonu Vilayeti Daday Kazası Hapishanesinin Kasım 1914 Tarihli Dört Aylık Yoklama Cetveli

Suçlar	Mahkûm Miktarı			Tutuklu Miktarı		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
<i>Cinayet</i>	-	-	-	-	-	-
<i>Küçük suç</i>	61	5	66	42	6	48
<i>Kusur-suç</i>	-	-	-	-	-	-
<i>Toplam</i>	-	-	-	-	-	-

Kaynak: BOA, DH.MB.HPS.M., 19/22.

Daday hapishanesinin 1914 yılı kasım ayı yoklama cetveline göre 66 mahkûm küçük suçtan hüküm giyerken 48 kişi de aynı suçtan tutuklanmıştır. I. Dünya Savaşı'nın ilk dönemlerine ait olan bu hapishane kaydına göre Daday kazasının merkez kazaya oranla küçük suç oranı daha yüksektir. 1916 yılına gelindiğinde ise küçük suç oranında önemli bir düşüş gerçekleşmiştir. Kastamonu vilayeti Daday kazası hapishanesinin 14 Ekim 1916 tarihli dört aylık yoklama cetveli şu şekildedir:<sup>97</sup>

<sup>93</sup> Demiryürek, *a.g.e.*, s.157.

<sup>94</sup> BOA, DH.MB.HPS.M., 10.25.

<sup>95</sup> BOA, DH.EUM.EMN., 63.26.

<sup>96</sup> BOA, DH.MB.HPS.M., 19.22.

<sup>97</sup> BOA, DH.MB.HPS.M., 32.51.

Tablo 5: Kastamonu Vilayeti Daday Kazası Hapishanesinin 14 Ekim 1916 Tarihli Dört Aylık Yoklama Cetveli

<i>Suçlar</i>	<i>Mahkûm Miktarı</i>			<i>Tutuklu Miktarı</i>		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
<i>Cinayet</i>	16	-	16	-	-	-
<i>Küçük suç</i>	1	-	1	7	-	7
<i>Kusur-suç</i>	-	-	-	-	-	-
<i>Toplam</i>	17	-	17	7	-	7

Kaynak: BOA, DH.MB.HPS.M., 32/51.

Daday kazasının 1916 yılı ekim ayı yoklama cetvelini 1914 yılına ait kayıtlarla karşılaştırdığımızda 2 yıllık sürede Daday'da suç oranlarında azalma görülmektedir. Ayrıca 1916 yılı kayıtlarında küçük suçtan tutuklu kadın sayısındaki artış dikkat çekicidir. Bir taraftan suç oranları azalırken diğer taraftan kadınların küçük suçlara karışmaları toplumsal sıkıntıların bir göstergesi olabilir. 1918 yılı kayıtlarına bakıldığında ise yine küçük suç oranında bir yükselme olduğu gözlenmektedir. Kastamonu vilayeti Daday kazası hapishanesinin 2 Mayıs 1918 tarihli dört aylık yoklama cetveli ise şu şekildedir:<sup>98</sup>

Tablo 6: Kastamonu Vilayeti Daday Kazası Hapishanesinin 2 Mayıs 1918 Tarihli Dört Aylık Yoklama Cetveli

<i>Suçlar</i>	<i>Mahkûm Miktarı</i>			<i>Tutuklu Miktarı</i>		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
<i>Cinayet</i>	-	-	-	-	-	-
<i>Küçük suç</i>	9	8	17	12	5	17
<i>Kusur-suç</i>	2	-	2	-	-	-
<i>Toplam</i>	11	8	19	12	5	17

Kaynak: BOA, DH.MB.HPS.M., 33/115.

Tablo 6'ya göre 1918 yılında Daday kazasındaki suç çeşitlerinde farklılıklar görülmektedir. 1916 yılı ekim ayı yoklama cetvellerinde kusur suçundan mahkûm olmamasına karşın 1918 yılında işlenen suç çeşitlerinde kusur suçunu görmekteyiz. Ayrıca küçük suç oranındaki kadın ve erkek sayısındaki yakınlık dikkat çekicidir. Özellikle I. Dünya Savaşı ile birlikte kadınların toplumsal yaşamın içerisinde üstlendikleri rollerin artması ve kadının evinin geçiminde sorumlu hale gelmesi yaşam şartlarının değişimine yol açmıştır. Bu durum kadının daha önceki yıllarda sınırlı bir sahada faaliyet

<sup>98</sup> BOA, DH.MB.HPS.M., 33.115.



gösterdiği düşünülürse savaş şartlarının getirmiş olduğu değişimlerle yeni bir döneme girdiğinin göstergesidir. I. Dünya Savaşı yıllarında, Daday kazasında suç çeşitlerindeki sayısal veriler yıllara göre değişiklik göstermiştir. Cinayet suçu sadece 1916 yılı ekim yoklama cetvellerinde görünürken 1914, 1916 ve 1918 yoklama cetvellerinde küçük suçtan mahkûm ve tutuklu kayıtlarına yer verilmiştir. Bu bağlamda Daday'da küçük suç işleme sayısı diğer suç çeşitlerine göre daha fazladır.

### 1.1.2.Sinop Sancağı

Sinop hapisanesi, eski bir kale ile çevrili bir arazide yer almaktaydı. Bina kamu binası olmakla birlikte 1909-1914 yılları arasında tadilat görmediği için kış aylarında sıkıntılar yaşanıyordu.<sup>99</sup> I. Dünya Savaşı öncesinde Kastamonu vilayetine bağlı olan Sinop sancağındaki asayiş durumuna baktığımızda 14 Aralık 1913 tarihli yoklama cetveline göre Sinop sancağı hapisanesinde toplam 696 mahkûm bulunmaktadır. Ayrıca 1913 yılı kayıtlarına göre Sinop sancağına bağlı Boyabat kazasında bir kadın hapisanesi bulunmakta olup bu yıl Boyabat hapisanesinde toplam 64 mahkûm olduğu görülmektedir.<sup>100</sup> Sinop Sancağı Boyabat kazası hapisanesinin 14 Kasım 1914 tarihli ve 14 Mart 1915 tarihli yoklama cetveli<sup>101</sup> ise şu şekildedir:<sup>102</sup>

Tablo 7: Kastamonu Vilayeti Sinop Sancağı Hapisanesinin 14 Kasım 1914 ve 14 Mart 1915 Tarihli Yoklama Cetveli

Suçlar	Mahkûm Miktarı						Tutuklu Miktarı					
	Erkek		Kadın		Toplam		Erkek		Kadın		Toplam	
Yıl	1914 (Kasım)	1915 (Mart)	1914 (Kasım)	1915 (Mart)	1914 (Kasım)	1915 (Mart)	1914 (Kasım)	1915 (Mart)	1914 (Kasım)	1915 (Mart)	1914 (Kasım)	1915 (Mart)
Cinayet	353	31	5	4	35	35	71	42	5	-	76	42
Küçük suç	68	21	1	1	69	22	-	-	-	-	-	-
Kusur-suç	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	422	52	6	5	42	57	71	42	5	-	76	42

Kaynak: BOA, DH. MB.HPS., 19/22.; BOA, DH. MB.HPS.M., 20.78.

<sup>99</sup> Demiryürek, a.g.e., s.160.

<sup>100</sup> BOA, DH.MB.HPS.M., 10.25.

<sup>101</sup> BOA, DH.MB.HPS.M., 20.78.

<sup>102</sup> BOA, DH.MB.HPS.M., 19.22.

1914 yılı ekim ayı hapisane kayıtlarına göre Sinop sancağına bağlı olan Ayancık kazasında işlenen cinayet suçlarından 3'ünün<sup>103</sup> 2'si tarlada 1'i de evde işlenmiştir.<sup>104</sup> Bu bağlamda söz konusu tarihlerde işlenen cinayet suçlarında arazi yüzünden çıkan tartışmaların etkisi olduğu görülmektedir. 1914 yılı kasım ayına ait yoklama kayıtlarına göre suç oranının en yüksek olduğu suç çeşidi cinayettir. Cinayet suçundan mahkûm olan erkek sayısı 353 olup aynı suçtan tutuklanan erkek sayısı da 71'dir. Cinayet suçundan mahkûm ve tutuklu kadın sayısı ise 5 olarak bildirilmiştir. Yine 1914 yılı kasım ayı yoklama cetvellerine göre cinayet suçundan sonra sayısı en fazla olan suç küçük suçtur. 1915 yılı mart ayına gelindiğinde erkeklerin cinayet suç oranı 31'e, kadınlarda 4'e düşmüş olup kadın mahkûm sayısındaki düşüşün oldukça az olması dikkat çekicidir. Sinop sancağına ait 3 Ocak 1917 tarihine ait hapisane yoklama cetvellerine göre toplam mahkûm sayısı 66'dır.<sup>105</sup> Sinop hapisanesinde bulunan mahkûm ve tutuklu sayısında kasım ayında azalma olmuştur.

1917 yılı kasım ayı yoklama cetveline göre Sinop hapisanesinin mahkûm, tutuklu sayısı ve işlenen suç çeşitleri şu şekildedir:

Tablo 8: Kastamonu Vilayeti Sinop Hapisanesinin 1 Kasım 1917 Tarihli Yoklama Cetveli<sup>106</sup>

Suçlar	Mahkûm Miktarı			Tutuklu Miktarı		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
<i>Cinayet</i>	2	7	9	39	3	42
<i>Küçük suç</i>	2	-	2	-	-	-
<i>Kusur-suç</i>	-	-	-	-	-	-
<i>Toplam</i>	4	7	17	-	-	-

Kaynak: BOA, DH. MB.HPS.M., 32/51.

1917 yılı kasım ayı yoklama cetvellerine göre Sinop hapisanesinde cinayet suçunda azalma görülmekte olup küçük suç oranı da düşmüştür. Ancak bununla birlikte cinayet suçundan tutuklanan kişi sayısı fazladır. Cinayet suçundan mahkûm olanların sayısına baktığımızda kadın mahkûm sayısının erkeklere oranla fazla olması dikkat çekicidir. 1917 yılı nisan ayı hapisane kayıtlarına göre Sinop'ta tevkifhanede 41 erkek, 8 kadın ve 18 yaşının altında 2 tutuklu bulunmaktadır. Hapisanede ise 16 erkek, 5 beş kadın bulunmaktadır.<sup>107</sup>

<sup>103</sup> BOA, DH.MB.MTK., 55.01.

<sup>104</sup> BOA, DH.MB.MTK., 54.21.

<sup>105</sup> BOA, DH.MB.HPS.M., 28.11.

<sup>106</sup> BOA, DH.MB.HPS.M., 32.51.

<sup>107</sup> BOA, DH.MB.HPS.M., 28.11.

### 1.1.3.Boyabat Kazası

Sinop Sancağına bağlı Boyabat kazasına ait olan 14 Temmuz 1914 tarihli yoklama cetveline göre hapisanede toplam 195 mahkûm olup bu mahkûmlardan 168'i erkek, 27'si kadındır. Bu sayı kasım ayına gelindiğinde değişiklik göstermiştir. Erkek mahkûm sayısı artarken kadın mahkûm sayısında azalma olmuştur. Ancak mahkûm oranında olan bu değişim küçük suç işleyen kişi sayısında karşımıza çıkmaktadır. Sinop sancağı Boyabat kazası hapisanesinin dört aylık 14 Kasım 1914 ve 27 Mart 1917 tarihli yoklama cetvelleri şu şekildedir:

Tablo 9: Kastamonu Vilayeti Sinop Sancağı Boyabat Kazası Hapisanesinin Dört Aylık 14 Kasım 1914<sup>108</sup> ve 27 Mart 1917 Tarihli Yoklama Cetvelleri<sup>109</sup>

Suçlar	Mahkûm Miktarı						Tutuklu Miktarı					
	Erkek		Kadın		Toplam		Erkek		Kadın		Toplam	
Yıl	1914 (Kasım)	1917 (Mart)	1914 (Kasım)	1917 (Mart)	1914 (Kasım)	1917 (Mart)	1914 (Kasım)	1917 (Mart)	1914 (Kasım)	1917 (Mart)	1914 (Kasım)	1917 (Mart)
Cinayet	-	28	-	3	-	31	1	19	1	6	1	25
Küçük suç	29	27	11	9	40	36	3	-	-	-	3	-
Kusur-suç	-	15	-	6	-	21	-	-	-	-	-	-
Toplam	29	70	11	18	40	88	4	-	-	-	4	-

Kaynak: BOA, DH.MB.HPS.M., 19/22.; Kaynak: BOA, DH. MB.HPS.M., 29/16.

Kastamonu vilayeti dâhilinde bulunan Boyabat kazasının 1917 tarihli hapisane cetvellerine göre 1914 yılına göre hapisanede bulunan toplam mahkûm sayısında önemli oranda artış olmuş ve mahkûm sayısı 88'e yükselmiştir. 1914 yılı kasım ayı yoklama cetvellerinde toplam mahkûm sayısı 40 olarak belirtilmiş olup bu mahkûmlar küçük suçtan ceza almışlardır. 1917 Mart ayı kayıtlarına göre en fazla suç işleme oranı toplam 36 olmak üzere küçük suçta görülürken cinayet suç oranı toplam 31'dir. Bununla birlikte kusur suçundan 21 kişinin mahkûm olması halk arasında huzursuzlukların arttığına da bir göstergesidir. Bu durum 1917 yılı ekim ayı yoklama cetvelinde de karşımıza çıkmaktadır. Boyabat kazası hapisanesinin 21 Ekim 1917 tarihli dört aylık yoklama cetvelinde kusur suçundan toplam 32 kişi, küçük suçtan toplam 24 kişi mahkûm olmuştur.<sup>110</sup> 1917 yılının nisan ayı hapisane kayıtlarına göre Boyabat

<sup>108</sup> BOA, DH.MB.HPS.M., 19.22.

<sup>109</sup> BOA, DH.MB.HPS.M., 29.16.

<sup>110</sup> BOA, DH.MB.HPS.M., 32.51.

hapishanesinde, mevkuf olarak 21 erkek, 4 kadın bulunmakla birlikte 18 yaşın altında çocuk yoktur.<sup>111</sup> 1918 yılına gelindiğinde Boyabat'ta küçük suç ve kusur suç oranlarında azalma görülmektedir. Ancak cinayet suçundan yapılan tutuklama oranının 139 olması dikkate değerdir. Boyabat hapishanesinin 1 Mart 1918 tarihli dört aylık (kasım-aralık-ocak-mart) yoklama cetveli şu şekildedir;<sup>112</sup>

Tablo 10: Kastamonu Vilayeti Sinop Sancağı Boyabat Hapishanesinin 1 Mart 1918 Tarihli Dört Aylık (Kasım-Aralık-Ocak-Mart) Yoklama Cetveli

Suçlar	Mahkûm Miktarı			Tutuklu Miktarı		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
<i>Cinayet</i>	-	-	-	136	3	139
<i>Küçük suç</i>	13	2	15	-	-	-
<i>Kusur-suç</i>	15	5	20	-	-	-
<i>Toplam</i>	28	7	35	-	-	-

Kaynak: BOA, DH.MB.HPS.M., 33/115.

1918 yılında, Boyabat hapishanesinde toplam mahkûm sayısı 88 olup bu sayı mart ayında 35'e düşmüştür. Buna karşın tutuklu sayısında çok fazla artış yaşanmış ve 1917 yılında toplam tutuklu sayısı 25 olup bu sayı 139'a çıkmıştır. Ayrıca 1917 yılında küçük suç ve kusur suç sayıları yüksek olmasına karşın 1918 yılında küçük suç ve kusur suçunun suçlu sayısında azalma görülmesi asayiş konusunda daha güvenli bir döneme girildiğini göstermektedir. Yine 1918 yılında işlenen suç sayılarında kadın mahkûm ve tutuklu sayısında da azalma olması dikkat çekicidir.

#### 1.1.4. Taşköprü Kazası

Taşköprü hapishanesi, hükümet konağının alt katında bulunmaktaydı. Hapishanenin havasız ve rutubetli olması mahkûmlar arasında bazı hastalıkların yayılmasına neden olmaktaydı.<sup>113</sup> I. Dünya Savaşı öncesi Taşköprü kazasına ait 14 Aralık 1913 tarihli yoklama cetveline göre hapishanede toplam 50 mahkûm bulunmaktadır.<sup>114</sup> Burada bulunan 50 mahkûmun 7'si kadındı.<sup>115</sup> Bu sayı 1914 yılı kasım ayı kayıtlarına göre 83'e çıkmıştır. Taşköprü Kazası hapishanesinin 14 Kasım 1914<sup>116</sup> ve 14 Mart 1915 tarihli<sup>117</sup> dört aylık yoklama cetvellerine göre hapishanede mahkûm, tutuklu ve suç oranları şu şekildedir;

<sup>111</sup> BOA, DH.MB.HPS.M., 28.11.

<sup>112</sup> BOA, DH.MB.HPS.M., 33.115.

<sup>113</sup> Demiryürek, *a.g.e.*, s.156.

<sup>114</sup> BOA, DH.MB.HPS.M., 10.25.

<sup>115</sup> Demiryürek, *a.g.e.*, s.157.

<sup>116</sup> BOA, DH.MB.HPS.M., 19.22.

<sup>117</sup> BOA, DH.MB.HPS.M., 24.20.

Tablo 11: Kastamonu Vilayeti Taşköprü Kazası Hapishanesinin 14 Kasım 1914 ve 14 Mart 1915 Tarihli Dört Aylık Yoklama Cetvelleri

Suçlar	Mahkûm Miktarı						Tutuklu Miktarı					
	Erkek		Kadın		Toplam		Erkek		Kadın		Toplam	
Yıl	1914 (Kasım)	1915 (Mart)	1914 (Kasım)	1915 (Mart)	1914 (Kasım)	1915 (Mart)	1914 (Kasım)	1915 (Mart)	1914 (Kasım)	1915 (Mart)	1914 (Kasım)	1915 (Mart)
Cinayet	-	6	-	-	-	6	8	4	-	-	8	4
Küçük suç	27	5	1	-	28	-	-	-	-	-	-	-
Kusur-suç	55	5	-	-	55	5	-	-	-	-	-	-
Toplam	82	16	1	-	83	16	-	-	-	-	-	-

Kaynak: BOA, DH. MB.HPS.M., 19/22.; Kaynak: BOA, DH. MB.HPS.M., 24/20.

Taşköprü kazasının 1914 yılına ait yoklama cetvelinde kusur suç oranındaki artış oldukça yüksektir. 1915 yılına gelindiğinde ise küçük suç ve kusur suç oranları düşmüştür. Bunların dışında Taşköprü kazasının 1914 ve 1915 yılı hapishane cetvellerine baktığımızda suç işleyenler arasında kadın sayısının oldukça düşük olması dikkat çekicidir. 1917 yılı temmuz ayı Taşköprü hapishane kayıtlarında da kadınların suç işleme oranları oldukça düşük olup kusur suç oranına yer verilmemiştir. Aynı yılın ekim ayı kayıtlarında da mahkûm sayısında düşüş daha da artış göstermiş olup yine mahkûmlar arasında kadınlara ait bir bilgiye yer verilmemiştir. Taşköprü kazası hapishanesinin 1 Temmuz 1917<sup>118</sup>, 31 Ekim 1917<sup>119</sup> ve 29 Nisan 1918<sup>120</sup> tarihli dört aylık yoklama cetvelleri şu şekildedir:

Tablo 12: Kastamonu Vilayeti Dâhilinde Taşköprü Kazası Hapishanesinin 1 Temmuz 1917 ve 31 Ekim 1917 Tarihli Dört Aylık Yoklama Cetveli

Suçlar	Mahkûm Miktarı						Tutuklu Miktarı					
	Erkek		Kadın		Toplam		Erkek		Kadın		Toplam	
Yıl	1917 (Temmuz)	1917 (Ekim)	1917 (Temmuz)	1917 (Ekim)	1917 (Temmuz)	1917 (Ekim)	1917 (Temmuz)	1917 (Ekim)	1917 (Temmuz)	1917 (Ekim)	1917 (Temmuz)	1917 (Ekim)
Cinayet	2	2	-	-	2	2	-	-	-	-	-	-

<sup>118</sup> BOA, DH.MB.HPS.M., 29.71.

<sup>119</sup> BOA, DH.MB.HPS.M., 32.51.

<sup>120</sup> BOA, DH.MB.HPS.M., 33.115.

<i>Küçük</i>	23	3	2	-	25	3	-	-	-	-	-	-
<i>Kusur-</i>	-	3	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-
<i>Toplam</i>	25	8	2	-	27	8	20	9	1	-	21	9

Kaynak: BOA, DH. MB.HPS.M., 29/71.; Kaynak: BOA, DH. MB.HPS.M., 32/51.

Tablo 13: Kastamonu Vilayeti Dâhilinde Taşköprü Kazası Hapishanesinin 29 Nisan 1918 Tarihli Dört Aylık Yoklama Cetveli

<i>Suçlar</i>	<i>Mahkûm Miktarı</i>			<i>Tutuklu Miktarı</i>		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
<i>Cinayet</i>	2	-	2	3	-	3
<i>Küçük suç</i>	7	2	9	-	-	-
<i>Kusur-suç</i>	5	2	7	-	-	-
<i>Toplam</i>	14	4	18	44	8	52

Kaynak: BOA, DH. MB.HPS.M., 33/115.

1917 yılı nisan ayı hapishane kayıtlarına göre, bu tarihlerde Kastamonu vilayeti kazası olan Taşköprü hapishanesinde 45 erkek, 15 kadın bulunmaktayken tevkifhanede 2 erkek olup kadın yoktur. Ayrıca hapishane ve tevkifhanede 18 yaşın altında çocuk bulunmamaktadır.<sup>121</sup> 1917 yılının ikinci yoklama cetveline göre Taşköprü hapishanesinde mahkûm sayısında önemli oranda azalma olmuştur. Bu bağlamda cinayet, küçük suç ve kusur suçundan mahkûm sayısı azalmış olmakla birlikte bu suçlardan hüküm giyen kadın mahkûma yer verilmemiştir. 1918 yılı nisan ayı yoklama cetveline baktığımızda suç oranlarında ve kadın mahkûm sayısında farklılıklar görülmektedir. Küçük suç ve kusur suçundan mahkûm olan kadın mahkûm sayısı erkek mahkûm sayısına oldukça yakın bir orandadır. Yine bununla birlikte 1918 yılında 1917 yılı kayıtlarına nazaran tutuklu sayısındaki artış dikkat çekicidir. I. Dünya Savaşı yıllarında Taşköprü hapishane yoklama cetvellerine göre suç sayılarında yaklaşık bir yıllık aralıklarla yükseliş ve düşüşler görülmektedir.

### 1.1.5.Cide Kazası

Cide hapishanesi hükümet konağının zemin katında bulunmaktaydı. Hapishane havasız ve nemli bir ortama sahip olup mahkûmlar için yetersizdi. Bu nedenle erkek mahkûm sayılarının arttığı bir dönemde kadın hapishanelerinin kullanıldığı görülmektedir.<sup>122</sup> I. Dünya Savaşı öncesi Cide kazasına ait 14 Aralık 1913 tarihli yoklama cetveline göre kazada toplam 33 mahkûm

<sup>121</sup> BOA, DH.MB.HPS.M., 28.11.

<sup>122</sup> Demiryürek, a.g.e., s.157.

bulunmaktadır.<sup>123</sup> Bu 33 mahkûmun 1'i kadın 32'si erkekti.<sup>124</sup> Bu sayı 1914 yılı kasım ayında 6 olarak bildirilmiştir. Cide kazası hapishanesinin 14 Kasım 1914<sup>125</sup>, 30 Mayıs 1917<sup>126</sup> ve 3 Kasım 1917<sup>127</sup> tarihli dört aylık yoklama cetvelleri şu şekildedir:

Tablo 14: Kastamonu Vilayeti Cide Kazası Hapishanesinin 14 Kasım 1914 Tarihli Dört Aylık Yoklama Cetveli

Suçlar	Mahkûm Miktarı			Tutuklu Miktarı		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
<i>Cinayet</i>	-	-	-	-	-	-
<i>Küçük suç</i>	6	1	7	-	-	-
<i>Kusur-suç</i>	-	-	-	-	-	-
<i>Toplam</i>	6	1	7	-	-	-

Kaynak: BOA, DH. MB.HPS.M., 19/22.

Tablo 15: Kastamonu Vilayeti Cide Kazası Hapishanesinin 30 Mayıs 1917 ve 3 Kasım 1917 Tarihli Dört Aylık Yoklama Cetveli

Suçlar	Mahkûm Miktarı						Tutuklu Miktarı					
	Erkek		Kadın		Toplam		Erkek		Kadın		Toplam	
Yıl	1917 (Mayıs)	1917 (Kasım)	1917 (Mayıs)	1917 (Kasım)	1917 (Mayıs)	1917 (Kasım)	1917 (Mayıs)	1917 (Kasım)	1917 (Mayıs)	1917 (Kasım)	1917 (Mayıs)	1917 (Kasım)
<i>Cinayet</i>	-	-	-	-	-	-	3	17	1	1	4	18
<i>Küçük suç</i>	35	2	25	1	60	3	-	-	-	-	-	-
<i>Kusur-suç</i>	31	.	7	1	38	1	-	-	-	-	-	-
<i>Toplam</i>	66	2	32	2	98	4	3	-	1	-	4	-

Kaynak: BOA, DH. MB.HPS.M., 29/16.; Kaynak: BOA, DH. MB.HPS.M., 32/51.

Cide kazasının 1914 yılın kasım ayına ait hapishane yoklama cetvellerinde mahkûm sayısı, 1917 yılı mayıs ayı kayıtlarında önemli oranda artış göstermiş ve 1917 yılı mayıs ayında mahkûm sayısı 98'e yükselmiştir. Bununla birlikte 1917 yılı kasım ayında mahkûm sayısının 2 olarak bildirilmesi dikkat çekicidir. Ancak mahkûm sayısındaki azalmaya karşın tutuklu sayısında

<sup>123</sup> BOA, DH.MB.HPS.M., 10.25.

<sup>124</sup> Demiryürek, *a.g.e.*, s.157.

<sup>125</sup> BOA, DH.MB.HPS.M., 19.22.

<sup>126</sup> BOA, DH.MB.HPS.M., 29.16.

<sup>127</sup> BOA, DH.MB.HPS.M., 32.51.

artış olduğu gözlenmektedir. Mahkûm ve suç oranlarındaki düşüş 1918 yılı nisan ayına ait yoklama cetvellerinde de devam etmekte olup bu yıla ait tutuklu sayısında yine bir önceki yıla nazaran artış olmuştur. Cide kazası hapisanesinin 29 Nisan 1918 tarihli dört aylık yoklama cetveli ise şu şekildedir:<sup>128</sup>

Tablo 16: Kastamonu Vilayeti Cide Kazası Hapishanesinin 29 Nisan 1918 Tarihli Dört Aylık Yoklama Cetveli

<i>Suçlar</i>	<i>Mahkûm Miktarı</i>			<i>Tutuklu Miktarı</i>		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
<i>Cinayet</i>	-	-	-	14	7	21
<i>Küçük suç</i>	-	-	-	-	-	-
<i>Kusur-suç</i>	3	-	3	-	-	-
<i>Toplam</i>	3	-	3	-	-	-

Kaynak: BOA, DH. MB.HPS.M., 33/115.

Cide kazasının 1918 yılın nisan ayı kayıtlarına göre kusur suçundan 3 erkek mahkûm bulunurken cinayet suçundan 14 erkek ve 7 kadın tutuklu bulunmaktadır. 1917 yılı kasım ayı kayıtlarındaki mahkûm sayıları ile 1918 yılı nisan ayı mahkûm sayıları arasında büyük oranda bir fark gözükmezken 1918 yılında kadın tutuklu sayısında önemli oranda bir artış olmuştur. 1917 Mayıs ve Kasım aylarında kadın tutuklu sayısı 1 olup 1918 Nisan ayında bu sayı 7'ye yükselmiştir. I. Dünya Savaşı yıllarında Cide kazasında işlenen suçların sayılarında savaşın son yıllarında azalma olduğu görülmektedir. Özellikle küçük suç ve kusur suçundaki azalma bölgedeki güvenlik sorunlarının azaldığının bir göstergesidir. Ancak daha öncede belirttiğimiz gibi kadın tutuklu sayısındaki artış dikkate değer bir durum olup kadınların üstlendiği toplumsal rollerin farklılığının da bir göstergesi olmuştur.

#### 1.1.6.Tosya Kazası

Tosya kazasında mülkiyeti devlete ait olan erkek ve kadın hapishaneleri bulunmaktaydı.<sup>129</sup> 1912 yılı haziran ayına ait Tosya kazası cinayet cetveline göre ise Tosya'da 4 cinayet suçu işlendiği görülmektedir. Cinayet suçlarından ikisinin nedeni ise ırza musallat olarak belirtilmiş olup bu cinayetlerden birinin de çarşıda işlendiği bildirilmiştir.<sup>130</sup> Tosya kazasına ait 14 Aralık 1913 tarihli yoklama cetveline göre kazada bir kadın hapishanesi bulunmakta olup bu yıllarda kaza hapishanesinde toplam 24 mahkûm vardır.<sup>131</sup> Bu 24 mahkûmun

<sup>128</sup> BOA, DH.MB.HPS.M., 33.115.

<sup>129</sup> Demiryürek, *a.g.e.*, s. 158.

<sup>130</sup> BOA, DH.EUM.MTK., 55.1.

<sup>131</sup> BOA, DH.MB.HPS.M., 10.25.



2'si kadındı.<sup>132</sup> 1915 yılının kasım ayı yoklama cetvellerine baktığımızda mahkûm sayısı 15 olarak görülmektedir. Tosya kazası hapishanesinin 28 Kasım 1914 ve 1 Kasım 1917<sup>133</sup> tarihli dört aylık yoklama cetvelleri şu şekildedir:<sup>134</sup>

Tablo 17: Kastamonu Vilayeti Tosya Kazası Hapishanesinin 28 Kasım 1914 ve 1 Kasım 1917 Tarihli Dört Aylık Yoklama Cetveli

Suçlar	Mahkûm Miktarı						Tutuklu Miktarı					
	Erkek		Kadın		Toplam		Erkek		Kadın		Toplam	
Yıl	1914 (Kasım)	1917 (Kasım)	1914 (Kasım)	1917 (Kasım)	1917 (Kasım)	1917 (Kasım)	1914 (Kasım)	1917 (Kasım)	1914 (Kasım)	1917 (Kasım)	1914 (Kasım)	1917 (Kasım)
<i>Cinayet</i>	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-
<i>Küçük suç</i>	15	86	-	38	15	12	2	35	-	1	2	36
<i>Kusur-suç</i>	-	52	-	36	-	88	-	1	-	2	-	3
<i>Toplam</i>	15		-	-	15	-	3	-	-	-	3	-

Kaynak: BOA, DH. MB.HPS.M., 19/22. ; Kaynak: BOA, DH. MB.HPS.M., 33/115.

Kastamonu vilayeti Tosya kazası 1914 yılı hapishane yoklama cetvellerine göre hapishanede bulunan mahkûmlar küçük suçlardan ceza almış olup mahkûmlar arasında kadın yoktur. Bununla birlikte tutuklu sayısı 3 olmasına karşın bunlardan ikisi kadındır. 1917 yılına gelindiğinde Tosya hapishanesinde mahkûm sayısında ve suç oranlarında önemli oranda artış gerçekleşmiş ve mahkûm sayısı 232'ye yükselmiştir. İşlenen suçlardan küçük suç ve kusur suç oranlarının çok yüksek olmakla birlikte kadınların erkeklere oldukça yakın bir oranda suç işlemiş olması dikkat çekicidir. Tosya'ya ait bu yoklama cetvellerine göre I. Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru Tosya'da asayiş konusunda önemli sorunların yaşandığını söyleyebiliriz.

### 1.1.7.İnebolu Kazası

İnebolu'da bulunan hapishane hükümet konağının bitişiğinde olup onarım ihtiyacı olan bir yerdi. Bu bağlamda 1913 yılında hapishanede bazı tadilatların yapılması için vilayetten ödenek talebinde bulunulmuştur.<sup>135</sup> I. Dünya Savaşı öncesi İnebolu kazasına ait 14 Aralık 1913 tarihli yoklama cetveline göre bu yıllarda İnebolu hapishanesinde toplam 54 mahkûm

<sup>132</sup> Demiryürek, *a.g.e.*, s. 158.

<sup>133</sup> BOA, DH.MB.HPS.M., 33.115.

<sup>134</sup> BOA, DH.MB.HPS.M., 19.22.

<sup>135</sup> Demiryürek, *a.g.e.*, s. 155.

bulunmaktadır.<sup>136</sup> Bu sayı 1914 yılı kasım ayında düşmüştür. Kastamonu vilayeti Kastamonu sancağı İnebolu kazası hapisanesinin 30 Kasım 1914<sup>137</sup> ve 1 Kasım 1917<sup>138</sup> tarihli dört aylık yoklama cetvelleri şu şekildedir;

Tablo 18: Kastamonu Vilayeti İnebolu Kazası Hapishanesinin 30 Kasım 1914 ve 1 Kasım 1917 Tarihli Dört Aylık Yoklama Cetvelleri

Suçlar	Mahkûm Miktarı						Tutuklu Miktarı					
	Erkek		Kadın		Toplam		Erkek		Kadın		Toplam	
Yıl	1914 (Kasım)	1917 (Kasım)	1914 (Kasım)	1917 (Kasım)	1914 (Kasım)	1917 (Kasım)	1914 (Kasım)	1917 (Kasım)	1914 (Kasım)	1917 (Kasım)	1914 (Kasım)	1917 (Kasım)
Cinayet	-	-	-	-	-	-	6	10	-	4	6	14
Küçük suç	30	19	2	6	32	25	-	-	-	-	-	-
Kusur-suç	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Toplam	30	20	2	6	32	26	6	-	-	-	6	-

Kaynak: BOA, DH. MB.HPS.M., 19/22.; Kaynak: BOA, DH.MB.HPS.M., 32/51.

Kastamonu vilayetine bağlı İnebolu kazası hapisanesinin 1914 yılı yoklama cetvellerine göre hapisanede toplam 32 mahkûm bulunmaktadır. Bu mahkûmlardan 30'u erkek, 2'si kadın olmakla birlikte küçük suçlardan dolayı mahkûm olmuşlardır. Cinayet suçundan toplam 6 kişi tutuklu olup kadın tutuklu bulunmamaktadır. İnebolu kazasına ait 1917 yılı kayıtlarına baktığımızda ise küçük suç ve kusur suç oranı toplamda 26 olup düşüş yaşanmıştır. Bu bağlamda I. Dünya Savaşı yıllarında İnebolu kazasında en fazla küçük suç işlenmiş olup küçük suçtan mahkûm olan kişi sayısı erkeklerde azalma gösterirken kadınlarda artış olması kadınların toplumsal rolündeki değişimlere işaret ettiği söylenebilir. Ancak genel olarak mahkûmların suç sayılarındaki azalma güvenlik konusunda yaşanan olumlu gelişmelerin göstergesidir.

### 1.1.8.Çankırı Sancağı ve Çerkeş Kazası

I. Dünya Savaşı yıllarında, Kastamonu vilayetine bağlı Çankırı sancağında ve sancağa bağlı olan bölgelerde asayiş sorunları yaşanmıştır. Çankırı'da bulunan hapisane müstakil bina olup binada tamamlanması gereken önemli eksiklikler mevcuttu. 1913 yılında Çankırı hapisanesinde 244 mahkûm bulunmaktaydı. Bu 244 mahkûmun 236'sı erkek, 8'i kadındı.<sup>139</sup> Çankırı sancağı

<sup>136</sup> BOA, DH MB.HPS.M., 10.25.

<sup>137</sup> BOA, DH. MB.HPS.M., 19.22.

<sup>138</sup> BOA, DH. MB.HPS.M., 32.51.

<sup>139</sup> Demiryürek, a.g.e., s. 159.

hapishanesinin 7 Nisan 1917 tarihli<sup>140</sup> ve 16 Mayıs 1918 tarihli<sup>141</sup> dört aylık yoklama cetvellerine göre, 1917 yılında Çankırı hapishanesinde toplam mahkûm sayısı 52 olup tutuklu sayısı 44'tür. 1918 yılına gelindiğinde ise Çankırı sancağı hapishanesinin mahkûm ve tutuklu sayısında artış görülmektedir. Yine aynı yıl içerisinde cinayet suçundan tutuklanan kişi sayısına baktığımızda kadınların cinayet suçundan tutuklanma oranında artış olmuştur. I. Dünya Savaşı öncesinde Çankırı sancağına bağlı olan Çerkeş'teki 1913 yılı yoklama cetvellerine göre kazada toplam 68 mahkûm bulunmaktadır.<sup>142</sup> Çerkeş Kaymakam vekili tarafından bildirilen 14 Kasım 1914 tarihli Çerkeş kazası hapishanesinin dört aylık cetveline göre I. Dünya Savaşının başlarında küçük suç ve kusur suçundan mahkûm ve tutuklu miktarı diğer yıllara oranla oldukça fazladır. 1914 yılı kasım ayı hapishane kayıtlarına göre işlenen suçlar, suç oranları, mahkûm ve tutuklu sayıları şu şekildedir:<sup>143</sup>

Tablo 19: Çankırı Sancağı Çerkeş Kazası Hapishanesinin 14 Kasım 1914 Tarihli Dört Aylık Cetveli

Suçlar	Mahkûm Miktarı			Tutuklu Miktarı		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
<i>Cinayet</i>	-	-	-	-	-	-
<i>Küçük suç</i>	52	-	52	-	-	-
<i>Kusur-suç</i>	-	-	-	48	5	53
<i>Toplam</i>	52	-	52	48	5	53

Kaynak: BOA, DH.MB.HPS.M., 19/22.

1914 yılı ekim ayına ait cinayet suçuna ait cetvele göre Çerkeş'te bir cinayet suçu belirtilmiş olup bu cinayetin sebebi tarla sınırında çıkan husumet olarak bildirilmiştir.<sup>144</sup> Bu bağlamda bölgede işlenen cinayet suçlarında sınır davalarının etkili olduğu görülmektedir. 4 Kasım 1914 tarihli Çerkeş hapishanesinin dört aylık yoklama cetveline göre hapishanede mahkûmlar küçük suçtan hüküm giymiş olup tutukluluklar kusur suçundan tutuklanmıştır. 1917 yılı nisan ayı hapishane kayıtlarına göre Çerkeş'te tevkifhanede 8 erkek olup kadın sayısına yer verilmemiştir. Bununla birlikte 18 yaşının altında 4 çocuk olduğu görülmektedir. Hapishanede ise 80 erkek 21 kadın ve 18 yaşının altında 9 çocuk bulunmaktadır.<sup>145</sup> Bu yıllarda Çerkeş hapishanesinde 18 yaşın

<sup>140</sup> BOA, DH.MB.HPS.M., 19.22.

<sup>141</sup> BOA, DH.MB.HPS.M., 33.115.

<sup>142</sup> BOA, DH.MB.HPS.M., 10.25.

<sup>143</sup> BOA, DH.MB.HPS.M., 19.22.

<sup>144</sup> BOA, DH.EUM.MTK., 54.21.

<sup>145</sup> BOA, DH.MB.HPS.M., 28.11.

altında çocuk mahkûm sayısının 9 olması dikkate değer bir durumdur. Bu durum 1917 yıllarında suç işleyenler arasında çocukların olduğunu ve suç işleyen çocuk sayısının az olmadığını göstermektedir. Yine kadınların aynı yıllarda suç işleyenler arasında olup sayılarının 1914 yılına göre artış göstermesi suç işleyenlerin cinsiyetinde farklılaşmaların olduğunu göstermektedir.

## 1.2. Kastamonu Ceraim-i Umumiye Cetveline Göre İşlenen Suçlar ve Suç Oranları

Osmanlı'nın son döneminde ülke genelinde yaşanan suçlar ve suçlulara dair ayrıntılı bilgi edinmek amacıyla "*Ceraim-i Umumiye*" cetvelleri tutulmuştur. Bu cetvellerde suçluların cinsiyeti, medeni durumları, mesleki durumları, okuryazarlık durumları, tabi oldukları milliyet, yaşlara göre suç dağılımı ve suçun nerede işlendiğine ait bilgiler yer almaktadır. Bu bağlamda Kastamonu vilayetine ait olan *Ceraim-i Umumiye* cetvelleri dönemin toplumsal yapısı ve Kastamonu dâhilindeki asayiş ile ilgili ayrıntılı bilgiler içermektedir. Kastamonu vilayetinin 1914 yılı Nisan ayı Ceraim-i Umumiye kayıtlarına göre vilayet dâhilinde işlenen suçlardan en yüksek sayı dövme ve yaralamada görülmektedir. Nisan ayı içerisinde dövme ve yaralama suçunu işleyen kişi sayısı toplamda 176 olup suçluların 146'sı erkek, 30'u kadındır. Bu suçu işleyen 120 kişi tarımla uğraşırken suçu işleyenlerin 4'ü gayrimüslimdir. Nisan ayında ikinci olarak suçlu sayısı yüksek olan suç çeşidi cünha olup suçlu sayısı 60'dır. Suçluların 56'sı erkek, 4'ü kadın olmakla birlikte 28 kişinin tarımla uğraştığı, suçlulardan 1'nin gayrimüslim olduğu bildirilmiştir. 1914 Nisan ayında suçlu sayısının yüksek olduğu diğer suçlar ise sarhoşluk ve hırsızlıktır. Hırsızlık suçunu işleyen kişi sayısı 42, sarhoşluk ise 41 olarak belirtilmiştir.<sup>146</sup> 1914 yılı haziran ayı kayıtlarında ise sarhoşluk, cünha, dövme ve yaralama suçlu sayılarında artış görülmektedir. Kastamonu vilayetinin 1914 Haziran ayı *Ceraim-i Umumiye Cetveline* göre bu tarihlerdeki suç çeşitlerinin, suçlu oranlarının suçu işleyen cinsiyetine ve medeni haline göre dağılımı şu şekildedir:

Tablo 1: Kastamonu Vilayetinin 1914 Haziran Tarihli Ceraim-i Umumiye Cetveli<sup>147</sup>

Suç	Suçlu	Erkek			Toplam	Kadın			Toplam
		Bekâr	Evli	Dul		Bekâr	Evli	Dul	
Rüşvet	1	-	1	-	1	-	-	-	-
Hırsızlık	39	9	24	5	38	1	-	-	1

<sup>146</sup> BOA, DH.EUM.MTK., 33.11.

<sup>147</sup> BOA, DH.EUM.MTK., 44.27.

Hayvan hırsızlığı	22	11	10	1	22	-	-	-	-
Emniyeti su-i istimal	6	1	3	-	4	1	1	-	2
Kasten adam öldürme	8	2	6	-	8	-	-	-	-
Zorla ırza geçme	28	15	8	4	27	-	1	-	-
Zorla Tecavüze teşebbüs	25	9	15	1	25	-	-	-	-
Kız ve Kadın Kaçırma	21	10	12	-	22	-	-	-	-
Dövme ve yaralama	201	58	106	30	190	1	10	-	11
Kasten adam öldürme - Öldürmek	12	4	8		12	-	3	-	3
Sarhoşluk	57	30	20	7	57	-	-	-	-
Cünha ve Kabayih-i Muhtelif	81	27	25	9	71	5	5	-	10

Kastamonu vilayetinin 1914 yılı haziran ayı kayıtlarına baktığımızda, suçlu sayısı en yüksek olan suç çeşidi 201 olarak bildirilen dövme ve yaralamadır. 201 kişinin 190'ı erkek, 11'i kadındır. Dövme ve yaralama suçunu işleyenlerin yarısından fazlası tarımla uğraşmaktadır. Suçlu oranı ikinci yüksek olan suç çeşidi cünha olup 81 kişi bu suçu işlemiştir. 81 kişinin 71'i erkek, 10'u kadın olmakla birlikte suçluların 72'si de yine tarımla meşgulken bu suçu işleyenlerden 1'inin gayrimüslim olduğu belirtilmiştir. Üçüncü olarak suçlu sayısı yüksek olan suç sarhoşluk olup suçlu sayısı 57'dir. Bu 57 suçlu da erkektir. Sarhoşluk suçunu işleyenlerin 35'inin sanat ehli olduğu bildirilmiştir. 1914 yılı haziran ayında Kastamonu'da hırsızlık suçunu işleyen kişi sayısı ise 39 olup bu suçluların 38'i erkek, 1'i kadındır. Hırsızlık suçunu işleyenlerin 29'u tarımla uğraşmaktadır.<sup>148</sup> 1914 yılı nisan ayındaki suçlu sayıları ile 1914 Haziran ayı suçlu sayıları birbirlerine yakın olmakla birlikte haziran ayında suçlu sayılarının çoğunda bir artış söz konusudur. Ayrıca haziran ayında kadınların suç işleme oranlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bununla birlikte 1915 yılı şubat ayı Ceraim-i Umumiye kaydına göre Kastamonu vilayetinde işlenen suçlu sayısı 700<sup>149</sup> olarak bildirilmiştir.

Kastamonu vilayetinin 1916 Temmuz ayı *Ceraim-i Umumiye Cetveline* göre bu tarihlerdeki suç çeşitlerinin, suçlu oranlarının suçlu işleyenin cinsiyetine ve medeni haline göre dağılımı ise şu şekildedir:

<sup>148</sup> BOA, DH.EUM.MTK., 44.27.

<sup>149</sup> Arşiv kaynaklarında 1915 yılına ait ayrıntılı bir suç cetveli görülmediğinden dolayı sadece toplam suçlu sayısı belirtilmiştir. BOA, DH.EUM.ADL., 25.40.

Tablo 2: Kastamonu Vilayetinin 1916 Temmuz Tarihli Ceraim-i Umumiye Cetveli<sup>150</sup>

Suç	Suçlu	Erkek			Toplam	Kadın			Toplam
		Bekâr	Evlî	Dul		Bekâr	Evlî	Dul	
Yol kesicilik ve eşkıyalık haydutluk	2	1	1	-	2	-	-	-	-
Gece silahlı olarak, duvar aşarak, zor kullanarak hırsızlık	4	2	1	1	4	-	-	-	-
Sarhoşluk	2	1	1	-	2	-	-	-	-
Serserilik	1	1	-	-	1	-	-	-	-
Rüşvet	5	3	2	-	5	-	-	-	-
Dolandırıcılık	1	-	1	-	1	-	-	-	-
Hırsızlık	93	31	36	12	77	3	9	4	16
Yankesicilik ve çalma	6	3	3	-	6	-	-	-	-
Hayvan hırsızlığı	8	4	2	1	7	-	-	1	1
Emniyeti su-i istimal	4	2	1	1	4	-	-	-	-
Meskûn mahalde duvar delerek veya kapı kırarak hırsızlık	3	1	1	1	3	-	-	-	-
Kasten adam öldürme	5	1	5	-	5	-	-	-	-
Öldürmeye teşebbüs	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Zorla ırza geçme	14	5	6	1	12	-	1	1	2
Zorla Tecavüze teşebbüs	20	9	7	4	20	-	-	-	-
Kız ve kadın kaçıрма <sup>151</sup>	1	1	-	-	1	-	-	-	-
Tehdit	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Korkutmak amacıyla silah çekme	6	6	4	1	11	-	-	-	-
Dövme ve yaralama	218	56	79	24	156	15	34	13	62
Tecavüz ve kızlık bozma	3	3	-	-	3	-	-	-	-
Fuğuşa teşvik ve tecavüz	10	3	3	1	7	-	2	1	3
Hakaret ve sövme	1	-	-	-	1	-	-	-	-
Hakaret ve iftira	2	1	-	-	2	-	-	-	-
Küçük suç ve kabahatler	139	48	60	25	131	1	6	1	8
Hile	3	-	-	-	3	-	-	-	-

Kastamonu vilayetinin 1916 Temmuz ayı Ceraim-i Umumiye Cetveline göre, suçlu sayısı en yüksek olan suç çeşidi dövme ve yaralamadır. Dövme ve

<sup>150</sup> BOA, DH.EUM.ADL., 24.5.

<sup>151</sup> XIX. yüzyılda Kastamonu dâhilinde yaşanan kadın kaçırmaya yönelik suçların takibi ile ilgili bkz. Seda Örsten Esirgen, "Osmanlı Hukukunda Konut Dokunulmazlığını İhlal Suçu", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 65/4, Ankara 2016, s. 2323-2324.

yaralamada suçlu sayısı 218 olup evli erkeklerden 79, bekâr erkeklerden 56, dul erkeklerden 24, bekâr kadınlardan 15, evli kadınlardan 34, dul kadınlardan 13 kişi bu suçu işlemiştir. Bu suçu işleyen 218 kişiden 200'ü bu suçu ilk kez işlemiş olup suçu işleyenlerin 179'u tarımla uğraşmaktadır. Bu kişilerden 214'ü Müslüman 4'ü gayrimüslimdir.<sup>152</sup> 1916 yılı temmuz ayı kayıtlarına göre oranı yüksek olan ikinci suç çeşidi küçük suç ve kabahatlerdir. Küçük suç ve kabahat oranı toplamda 139 olup bu suçu işleyenlerin 48'i bekâr, 60'ı evli, 25'i dul erkeklerdir. Bu suçtan yakalan bekâr kadın sayısı 1, evli kadın sayısı 6 olup dul kadın sayısı da 1'dir. Aynı tarihlerde suçlu sayısında üçüncü olan suç çeşidi hırsızlıklardır. Hırsızlık suçlu sayısı 93 olup bu suçu işleyen 31 kişi bekâr, 36 kişi evli, 12 kişi dul erkeklerdir. Aynı suçu işleyip yakalan bekâr kadın sayısı 3, evli kadın sayısı 9, dul kadın sayısı ise 4'tür. Hırsızlık suçunu işleyen kişilerden 84'ü bu suçu ilk kez işlerken diğerleri sabıkalı olup hırsızlık suçunu işleyenlerin 75'inin tarımla meşgul oldukları görülmektedir. Ayrıca hırsızlık suçunu işleyenlerin hepsinin Müslüman olduğu bildirilmiştir.<sup>153</sup> Bununla birlikte zorla ırza geçme, zorla tecavüze teşebbüs suçlu oranları da diğer suç çeşitlerine göre daha yüksek orandadır. Zorla ırza geçmede suçlu sayısı 14, zorla tecavüze teşebbüs suçlu oranı ise 20 olarak bildirilmiştir. Fuhuşa teşvikte suçlu sayısı ise 10 olarak belirtilmiştir. Kastamonu vilayetinin 1916 Temmuz ayı Ceraim-i Umumiye Cetveline göre bu tarihlerde Kastamonu'da yol kesicilik ve eşkıyalık haydutlukta suçlu sayısı 2, zor kullanarak hırsızlık yapan suçlu 7, hayvan hırsızlığı 8, silahlı korkutma 6, yankesicilik 6, dolandırıcılık 1, rüşvet 5, adam öldürme 5, öldürmeye teşebbüs 3, hakaret ve iftira 2, serserilik 1, tehdit 1, kız ve kadın kaçırma 1, sarhoşluk 2, hile 3 ve emniyeti suiistimalde suçlu sayısı da 4 olarak belirtilmiştir.

Kastamonu vilayetinin 1916 Ağustos/Eylül ayı Ceraim-i Umumiye Cetveline baktığımızda en yüksek suçlu sayısı 171 olarak bildirilen dövme ve yaralama suçudur. Suçlu sayısı yüksek olan ikinci suç ise hırsızlık olup suç işleyen kişi sayısı 111'dir. Hırsızlık suçunu işleyenlerin 84'ü erkek, 27'si kadındır. Hırsızlıktan suçlu oranı 1916 Temmuz ayına göre az olmasına karşın Ağustos ayında işlenen suçlar arasında sayı olarak en fazla orana sahiptir. Ağustos ayı içerisinde sayısı yüksek olan üçüncü suç dövme ve yaralama olup 171 kişi bu suçu işlemiştir. 171 kişinin 110'u erkek 61'i kadın olarak bildirilmiştir. 1916 yılı Ağustos ayında küçük suç ve kabahatten suçlu sayısı 29 olup 21'i erkek, 8'i kadın suçludur. Aynı ay içerisinde işlenen suçlar arasında bulunan, zorla ırza geçme ve tecavüze teşvik suçlarının temmuz ayında olduğu gibi ağustos ayında da yüksek olması dikkat çekicidir. Bununla birlikte 1916 Temmuz ayında gerçekleşen gece silahlı olarak, duvar aşarak, zor kullanarak

<sup>152</sup> BOA, DH.EUM.ADL., 24.5.

<sup>153</sup> BOA, DH.EUM.ADL., 24.5.

hırsızlık, yol kesicilik ve eşkıyalık haydutluk, sarhoşluk, dolandırıcılık ve adam öldürme gibi suçları işleyen kişi sayısı 1916 Ağustos ayında yükseldiği görülmektedir. Ayrıca ağustos ayı kayıtlarında yol kesicilik ve eşkıyalık haydutluk suçunu işleyen kişi sayısı 4 olarak bildirilirken bu kişilerden birinin kadın olması<sup>154</sup> da dikkate değer bir durumdur.

Kastamonu vilayetinin 1917 yılı ocak ayına ait olan “Ceraim-i Umumiye” kayıtlarına göre Kastamonu’da suçlu oranlarının yüksek olduğu suç çeşitleri, hırsızlık, dövme ve yaralama, fuhuşa teşvik, tecavüz ve öldürmedir. Kastamonu vilayetinin 1917 Ocak kayıtlarına göre Kastamonu vilayetinde işlenen suç çeşitleri ve suçlu oranlarının erkek ve kadın nüfusuna göre dağılımı ise şu şekildedir:

Tablo 3: Kastamonu Vilayetinin 1917 Ocak Tarihli Ceraim-i Umumiye Cetveli<sup>155</sup>

Suç	Suçlu Adedi	Erkek			Toplam	Kadın			Toplam
		Bekâr	Evli	Dul		Bekâr	Evli	Dul	
Devletin emniyet-i dâhiliyesini ihlal	1	-	1	-	1	-	-	-	-
Yol kesicilik ve eşkıyalık haydutluk	2	1	1	-	2	-	-	-	-
Gece silahlı olarak, duvar aşarak, zor kullanarak hırsızlık	8	2	4	1	7	-	1	-	1
Suçlu kaçırma ve cinayet suçlusu saklamak	3	-	-	-	-	-	2	1	3
Telgraf ve telefon haberleşmesini ihlal	68	16	18	4	38	12	17	1	30
Görevini suiistimal	4		4	-	4	-	-	-	-
Mürur tezkeresi ve pasaport sahtekârlığı	1	1	-	-	1	-	-	-	-
Yanıcı/patlayıcı madde imal ve dağıtım	3	2	1	-	3	-	-	-	-
Sarhoşluk	14	8	6	-	14	-	-	-	-
Rüşvet	1	1	-	-	1	-	-	-	-
Dolandırıcılık	2	2	-	-	2	-	-	-	-
Hırsızlık	107	35	44	7	90	1	13	3	17
Yankesicilik ve çalma	10	1	8	-	9	-	1	-	1
Hayvan hırsızlığı	1		1	-	1	-	-	-	-
Emniyeti su-i istimal	18	2	13	3	18	-	-	-	-

<sup>154</sup> BOA, DH.EUM.ADL., 24.14.

<sup>155</sup> BOA, DH.EUM.ADL.,30.18.



Tarihi eserleri tahrip			-	-		-	3	-	-
Hayvan ve mahsulât hırsızlığı	6	1	2	-	3	-	1	-	3
Meskûn mahalde duvar delerek veya kapı kırarak hırsızlık	7	3	3	-	6	-	-	-	1
Özel ve kapalı mahallere girerek Hırsızlık	2	1	1	-	2	-	-	-	-
Tuzakçılık	2		2	-	2	-	3	-	-
Mala ve insanlara zarar verme	9	2	3	-	5	1	-	-	4
Kasten adam öldürme	1		1	-	1	-	-	-	-
Öldürmeye teşebbüs	3	1	1	1	3	-	1	-	-
Uzuv kesme			-	-		-	2	-	-
Tecavüz	3	1	1	-	2	-	-	-	1
Zorla ırza geçme	5	3	-	-	3	-	-	-	2
Zorla Tecavüze teşebbüs	2	1	1	-	2	-	-	-	-
Kız ve Kadın Kaçırma	8	8	-	-	8	-	-	-	-
Tehdit	1	1	-	-	1	-	-	-	-
Silah çekme	1	1	-	-	1	-	-	-	-
Korkutmak amacıyla silah çekme	2	2	-	-	2	-	-	-	-
Dövme ve yaralama	90	17	38	6	60	5	19	7	31
Tecavüz	2	1	1	-	2	-	-	-	-
Fuhuşa teşvik ve tecavüz	23	20	2	-	22	-	1	-	1
Hakaret ve Sövme	8	1	6	2	8	-	-	-	-
Şetm-i hakaret ve iftira	11	2	6	-	8	-	2	1	3
Öldürmek	55	12	30	10	52	-	3	-	3
On beş yaşını ikmâl etmemiş erkek ve kadına tecavüz	1	1	-	-	1	-	-	-	-

Kastamonu vilayetinin 1917 Ocak tarihli Ceraim-i Umumiye Cetveline göre hırsızlıktan 107, dayak ve yaralamadan 90, telgraf ve telefon haberleşmesini ihlalden 68 ve adam öldürmeden 55 adet suç işlenmiştir. Bu bağlamda sayı olarak en yüksek suçlu sayısı 107 olup bu suç hırsızlık suçudur. Bu suçu işleyen 90 kişinin ilk kez suç işlemiş olduğu görülmekte olup 81'i tarımla uğraşmaktadır. Ayrıca hırsızlık suçunu işleyenlerin 104'ü Müslüman 3'ü gayrimüslimdir.<sup>156</sup> Suçlu sayısı yüksekliğinde ikinci sırayı ise 90 ile dövme ve yaralama almaktadır. Dövme ve yaralamadan 86 kişi bu suçu ilk kez işlerken 4 kişinin sabıkalı olduğu bildirilmiştir. Ayrıca bu suçu işleyenlerin Müslüman olduğu görülmektedir.<sup>157</sup> Suçlu oranı yüksekliğinde üçüncü sırayı 68 suçlu ile

<sup>156</sup> BOA, DHEUM.ADL.,30.18.

<sup>157</sup> BOA, DHEUM.ADL.,30.18.

telgraf ve telefon haberleşme ihlali alırken dördüncü sırayı ise 55 ile adam öldürme suçu oluşturmaktadır. Fuhuşa teşvik ve tecavüz suçu da oranı yüksek olan suç çeşitleri arasındadır. 1917 Ocak ayına ait olan *cins-i mücrimîn* kayıtlarına göre telgraf ve telefon haberleşmesini ihlal eden bekâr erkek 16, evli erkek sayısı 18, dul erkek sayısı ise 4'tür. Aynı suçtan yakalanan bekâr kadın sayısı 12, evli kadın sayısı 17, dul kadın sayısı 1'dir. Haberleşmedeki ihlal suçundan yakalanan erkek ve kadın oranı birbirine oldukça yakındır. Buna karşın memurlara karşı yapılan suistimal suçundan yakalananlar arasında kadın suçlu yoktur. Hırsızlıktan yakalanan 107 kişiden 90'ı erkek, 17'si kadın suçludur. 90 erkek suçludan 35'i bekâr, 43'ü evli ve 7'si dul olarak belirtilmiştir. Aynı suç işleyen 17 kadından 1'i bekâr, 13'ü evli ve 3'ü kadın dul olarak bildirilmiştir. Dayak ve yaralamadan yakalanan 90 kişinin 60'ı erkek 30'u kadın suçludur. 60 erkek suçludan 17'si bekâr, 38'i evli ve 6 kişinin de dul olduğu görülmektedir. Adam öldürme suçundan yakalanan 55 kişinin ise 52'si erkek 32'ü kadın suçludur. Yine 1917 Ocak tarihli *cins-i mücrimîn* kayıtlarına göre, Kastamonu dâhilinde yol kesicilik ve eşkıyalıktan 2 suçlu olduğu görülmektedir.

Kastamonu vilayetinin 1917 Ocak tarihli *cins-i mücrimîn* kayıtlarına göre, bu tarihlerde Kastamonu dâhilinde dolandırıcılık ve yankesicilikten toplam 12 suçlu bulunmakta olup bu suçu işleyenlerden 11'i erkek, 1'i kadındır. 1 kadın ve 10 erkek yankesicilikten, 1 erkek de dolandırıcılıktan yakalanmışlardır. Hapishaneden mahkûm kaçırma ve mahkûm saklamada suçlu sayısı 3 olup bu kişilerden 2'si evli 1'i bekâr olmak üzere kadın suçlulardır. Mahkûm kaçırma ve saklama suçundan yakalananların kadın olması kadınların mahkûm durumda olan eşlerini veya yakınlarını korumaya çalıştığının, firar edenleri sakladığının bir göstergesi olabilir. Adam öldürme ve adam öldürmeye teşebbüs suçunun sayısı 4 olup bu dört kişiden biri kadındır. Kadın suçlu, adam öldürmeye teşebbüsten yakalanmıştır. Bununla birlikte silah çekme suçu 1 olup korkutmak amacıyla silah çekmede suçlu sayısı 2'dir. Bu suçu işleyenler arasında kadın yoktur. Zina ve tecavüzde suçlu sayısı 12 olarak bildirilmiştir. Bu suçu işleyenlerden 3'ü kadın olup 1'i zina diğer ikisi tecavüz suçundan yakalanmıştır. On beş yaşını doldurmamış kişilere tecavüz suçu ise 1 olarak belirtilmiştir. Ayrıca fuhuşa teşvik ve zorla fuhuşa teşebbüs suçundan ise 24' erkek, 1'i kadın olmak üzere 25 kişi yakalanmıştır. Kadın kaçırma suçlu sayısı da 8 olup bu suçtan yakalananların hepsi erkektir.

1917 yılı şubat ayı Ceraim-i Umumiye cetvellerine baktığımızda suçlu sayılarında ve suç çeşitlerinde önemli oranda bir azalma söz konusudur. Hırsızlık suçunu işleyen kişi sayısı 40 olarak belirtilirken bu kişilerden 36'sı erkek, 4'ü kadındır. Bununla birlikte hayvan hırsızlığından suçlu sayısı 7'ye yükselmiş, yankesicilik ise 4'e düşmüştür. Zorla ırza geçmede suçlu sayısı 7'ye yükselirken dövme ve yaralamada suçlu sayısı 13'e düşmüştür. Bu 13 kişinin ise

5'i kadın, 8'i erkektir.<sup>158</sup> Bu bağlamda 1917 Şubat kayıtlarında diğer suç çeşitlerinin çok az sayıda olması da dikkate alınırsa genel olarak 1917 Ocak ayına göre 1917 Şubat ayı suç çeşitlerinde ve işlenme oranlarında bir azalma söz konusudur. 1916 Temmuz -1917 Ocak aylarında Kastamonu bölgesinde en önemli asayiş sorunlarından birisi eşkıyalık olmasına karşı 1917 Şubat ayında eşkıyalık ile ilgili bir suç kaydı yoktur. Bununla birlikte 1917 yılının ilk ayında eşkıyadan 2 kişinin yakalanması bu sorunun devam ettiğinin göstergesidir. 1917 Ocak ayında gece saatlerinde silahlı bir şekilde şiddete başvurarak hırsızlık yapan kişi sayısı 8 olarak belirtilmiş olup yakalananlardan biri evli bir kadındır. Burada dikkati çeken bir kadının sadece hırsızlık yapması değil bu eylemi yaparken geç saatlerde dışarda silahlı bir şekilde dolaşmasıdır. Yine aynı tarihlerde Hayvan ve mahsul hırsızlığından suçlu sayısı 7 olup bu suçtan yakalananlardan 3'ü kadın, 4'ü erkek suçludur. Bununla birlikte kapı kırarak ya da evlere girerek hırsızlık sayısı 9 olup bu suçtan yakalananlardan 8'i erkek, 1'i kadın suçludur. İnsanların malına ve kendilerine zarar vermede suçlu sayısı 9 olarak belirtilmiştir. Bu suçu işleyenlerden 5'i erkek, 4'ü kadındır. Bu bağlamda insanların malına zarar verme konusunda işlenen suçlarda kadın suçlu oranlarının erkek suçlu oranlarına yakın olması dikkat çekicidir.

1917 yılı kasım ayı Ceraim-i Umumiye kayıtlarında, hırsızlık suçunu işleyen kişi sayısı 105 olup suçluların 93'ü erkek, 12'si kadındır. Hırsızlık suçunu işleyen 80 kişinin ise tarımla uğraştığı görülmektedir. Bu bağlamda şubat ayında hırsızlık sayısında bir düşüşten bahsedilirken kasım ayında suçlu sayısı 1917 yılı ocak ayına yakın bir sayıdadır. Yine 1917 yılı kasım ayında suçlu sayısı yüksek olan ikinci suç çeşidi cünhadır. Cünha suçunu işleyenlerin sayısı 60 olarak belirtilirken 60 kişinin 57'si erkek, 3'ü kadındır. Bu suçu işleyen 46 kişi tarımla uğraşmaktadır. Ayrıca dövme ve yaralama suçunu işleyen kişi sayısı 58 olup bu suçlulardan 44'ü erkek, 14'ü kadındır. Dövme ve yaralama suçunu işleyenlerin 23'ü de tarımla uğraştığı bildirilmiştir<sup>159</sup>. Kastamonu vilayetine ait olan 1916 Temmuz, 1917 Ocak, 1917 Şubat ve 1917 Kasım tarihli *Ceraim-i Umumiye* cetvellerine baktığımızda, 1916 yılı Temmuz ayında küçük suç ve kabahatte suçlu sayısı 139 olmasına karşın 1917 Temmuz ve 1917 Şubat ayında bu kapsamda işlenen suç görülmezken kasım ayında bu sayı 60 olarak verilmiştir. Yine telgraf ve telefon haberleşmesini ihlalden suçlu sayısı 1916 Temmuz ayı kayıtlarında yer almazken 1917 Ocak ayına gelindiğinde bu suçu işleyen suçlu sayısı 8 olarak bildirilmiştir. 1916 yılı temmuz ayı hırsızlık suç oranı 93 olmakla birlikte bu sayı 1917 Ocak ayına gelindiğinde 107 olarak bildirilmiş, 1917 Şubat ayında ise hırsızlık suçunu işleyen kişi sayısının 40 olduğu görülmektedir. Ancak 1917 Kasım ayında hırsızlıktan suçlu sayısının

<sup>158</sup> BOA, DH.EUM.ADL.,30.45.

<sup>159</sup> BOA, DH.EUM.ADL.,40-35.

106 olduğu görülmektedir. Bu bağlamda hırsızlık suçlu oranında yaşanan değişiklikler aylara göre değişiklik göstermiştir. Buna karşın zorla ırza geçme ve zorla tecavüze teşebbüs sayıları 1916 Temmuz ayı kayıtlarında toplamda 34 olarak görülürken bu sayı 1917 Ocak'ta 7, 1917 Şubat ayında 10 olarak bildirilmiştir.<sup>160</sup> 1916 Temmuz ayı kayıtlarına göre dövme ve yaralama suçu 218 ile en yüksek sayılı suç çeşidi olurken bu sayı 1917 Ocak ve Şubat ayı kayıtlarında daha düşük olmakla birlikte 1917 Kasım ayında bu suçu işleyen kişi sayısı 58'dir. 1917 Ocak ayında dövme ve yaralamada suçlu sayısı 90, 1917 Şubat kayıtlarında 13'tür. Buna karşın tecavüz ve fuhuşa teşvik suçlu oranı 1916 Temmuz ayı kayıtlarında daha düşük olmasına karşın 1917 Ocak ayında bu oran toplamda 25'e yükselmiştir. Yine kız ve kadın kaçırma suçu 1916 Temmuz ayı kayıtlarındaki sayısı 1 iken 1917 Ocak ayında bu sayı 8 olmakla birlikte 1917 Şubat ayında bu sayı 6'ya düşmüştür.<sup>161</sup> 1916 Temmuz ve 1917 Ocak-Şubat-Kasım ayı kayıtlarına göre bu tarihler arasında Kastamonu'da işlenen suç çeşitlerinin işlenme sayısı farklılıklar göstermektedir. Yukarıda belirttiğimiz gibi bazı suç çeşitlerine dair sayılar 1916 Temmuz ve 1917 Ocak-Şubat cetvellerinde yer almazken bazı suçlu sayılarında da değişimler söz konusudur. Suçlu sayılarındaki yükselmeler suç çeşitlerine bağlı olarak Kastamonu'da asayiş sorunlarının arttığını gösterirken suçlu sayılarındaki azalmalar ise asayiş konusundaki sorunların azaldığını göstermektedir.

Kastamonu vilayetinin 1918 yılı şubat ayına ait olan "Ceraim-i Umumiye" kayıtlarına göre Kastamonu'da suçlu oranlarının yüksek olduğu suç çeşitleri memura karşı muhalefet ve hakaret, hırsızlık, dövme ve yaralama, fuhuşa teşvik, Zorla tecavüze teşebbüs ve cünhadır. Kastamonu vilayetinin 1918 Şubat kayıtlarına göre Kastamonu vilayetinde işlenen suç çeşitleri ve suçlu oranlarının erkek ve kadın nüfusuna göre dağılımı şu şekildedir:

Tablo 4: Kastamonu Vilayetinin 1918 Şubat Tarihli Ceraim-i Umumiye Cetveli<sup>162</sup>

Suç	Suçlu Adedi	Erkek			Toplam	Kadın			Toplam
		Bekâr	Evlî	Dul		Bekâr	Evlî	Dul	
Yol kesicilik ve eşkıyalık haydutluk	1	-	1	-	1	-	-	-	-
Görevini suiistimal	1	-	1	-	1	-	-	-	-
Kumarhane ve piyango küşadı	1	1	-	-	1	-	-	-	-

<sup>160</sup> BOA, DH.EUM.ADL.,30.45.

<sup>161</sup> BOA, DH.EUM.ADL.,30.45.

<sup>162</sup> BOA, DH.EUM.ADL., 42.6.

Yanıcı/patlayıcı madde imal ve dağıtımı	2	1	-	1	2	-	-	-	-
Memura karşı muhalefet ve hakaret	6	-	6	-	6	-	-	-	-
Sarhoşluk	7	4	3	-	7	-	-	-	-
Rüşvet	1	1	-	-	1	-	-	-	-
Hırsızlık	28	7	11	-	18	-	9	1	10
Yankesicilik ve çalma	4	3	1	-	4	-	-	-	-
Hayvan hırsızlığı	7	3	4	-	7	-	-	-	-
Hayvan ve mahsulât hırsızlığı	3	3	-	-	3	-	-	-	-
Kasten adam öldürme	3	2	1	-	3	-	-	-	-
Tecavüz	1	-	1	-	1	-	-	-	-
Zorla ırza geçme	1	-	1	-	1	-	-	-	-
Zorla tecavüze teşebbüs	6	1	5	-	6	-	-	-	-
Silah çekme	1	1	-	-	1	-	-	-	-
Dövme ve yaralama	18	6	7	-	13	-	1	4	5
Hetk-i ırz, iğfal-i bakir	3	-	1	-	1	-	2	-	2
Fuhuşa teşvik ve tecavüz	13	2	6	-	8	-	3	2	5
Cünha ve Kabayih-i Muhtelif	12	4	6	-	10	-	1	1	2

1918 Şubat ayı kayıtlarına göre suçlu sayısı en yüksek olan suç hırsızlık olup suçlu sayısı 28 olarak belirtilmiştir. Bu suçu işleyen 28 kişiden 22'si hırsızlıktan ilk kez yakalanırken 6 kişinin sabıkalı olduğu bildirilmektedir. Hırsızlık suçu işleyenlerden 1'i ticaret, 10'u tarımla uğraşırken diğer suçlular da amele, hademe, hizmetçi ve işsiz olarak bildirilmiştir. Ayrıca suçu işleyen 28 kişinin Müslüman olduğu görülmektedir.<sup>163</sup> Hırsızlıktan sonra suçlu sayısı yüksek olan suç dövme ve yaralama olarak görülmekte olup suçlu sayısı 18'dir. 18 kişinin 11'i bu suçtan ilk kez yakalanırken 7 kişi sabıkalıdır. Bu suçu işleyen kişilerden 5'i işsiz olup diğer suç işleyenler arasında tarım, ticaret, hizmetçilik ve sanat işleriyle meşgul olup suçluların dini İslam olarak bildirilmiştir.<sup>164</sup> Dövme ve yaralama suçundan sonra suçlu sayısı yüksek olan üçüncü suç ise fuhuşa teşvik ve tecavüz olup suçlu sayısı 13'tür. 13 kişiden 5'inin sabıkalı olduğu görülmektedir. Bu suçu işleyenlerden 2'si memur olarak bildirilirken suç işleyenler arasında 7 kişinin işsiz olduğu görülmektedir. Aynı suçu işleyenler arasında hizmetçiler de bulunmakla birlikte suçu işleyenlerden 11' Müslüman 2'si gayrimüslimdir. Suçlu oranı yüksek olan diğer bir suç ise cünha suçudur. Cünha suçunu işleyenlerin sayısı 12 olup bu suçlulardan 2'si sabıkalıdır. Suç

<sup>163</sup> BOA, DHEUM.ADL., 42.6.

<sup>164</sup> BOA, DHEUM.ADL., 42.6.

işleyenler arasında kamu çalışanı, hizmetçi, işsiz ve tarımla uğraşanlar bulunmaktadır. Cünha suçunu işleyen 12 kişinin dini İslam olarak belirtilmiştir.<sup>165</sup> Bununla birlikte 1918 ayı şubat ayı Ceraim-i Umumiye kayıtlarına göre memura karşı muhalefet ve hakaret, sarhoşluk, hayvan hırsızlığı ve zorla tecavüze teşebbüs suçlu sayılarının da diğer suç çeşitlerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir. 1918 yılı mart ayı Ceraim-i Umumiye cetveline baktığımızda, yol kesicilik ve eşkıyalık haydutluk suçlu sayısı 5'e, hırsızlık 66'ya, dövme ve yaralama sayısı 36'ya yükselirken memura karşı muhalefet ve hakaret suçlu sayısı 4 olarak bildirilmiştir. Hırsızlık suçunu işleyenlerin 10'u kadın, 56'sı erkektir. Bu suçu işleyenlerin 3'ü gayrimüslim olup diğerleri Müslümandır. Yine dövme ve yaralama suçunu işleyen 36 kişinin 13'ü kadın 23'ü erkektir. Ayrıca küçük suç ve kabahatte suçlu sayısı 1918 Mart ayında 18 olarak bildirilirken bu kişilerden 5'i kadındır.<sup>166</sup> Bu bağlamda hırsızlık, dövme ve yaralama suçlarındaki sayılara bakıldığında 1918 Mart ayında kadınların suç oranında 1918 Şubat ayına göre bir artış söz konusudur. Bununla birlikte 1917 yılı ocak ayı kayıtları dikkate alındığında 1918 yılı şubat ve mart aylarında suç çeşitlerinde ve suçlu sayılarında bir azalmanın olduğu dikkat çekmektedir.

Kastamonu vilayetine ait olan 1919 Ocak Ceraim-i Umumiye cetveline<sup>167</sup> baktığımızda ise I. Dünya Savaşı sonrasında işlenen suçlar ve suçlu oranları farklıklar göstermektedir. 1916 yılı Temmuz, 1917 yılı ocak ve 1918 yılı şubat ayı kayıtları ile karşılaştıracak olursak sarhoşluk suçlu oranı 16'ya yükselirken hapisneden firar suçlu oranı 52 olarak belirtilmiştir. Hapisneden firar suçundaki artış asayiş ve güvenlik konusunda önemli sorunların yaşandığını göstermektedir. Buna karşın 1919 Ocak ayı kayıtlarına göre dövme ve yaralama suçlu oranı 23, sıradan hırsızlık oranı ise 64 olarak bildirilmiştir. Bu oranlar 1916 Temmuz ve 1917 yılı ocak ayı kayıtlarına göre azalma gösterirken Şubat 1918 Ceraim-i Umumiye kayıtlarına göre yüksektir. Bu bağlamda 1914 Haziran, 1915 Şubat, 1916 Temmuz, 1917 Ocak ve 1918 yılı şubat ayına ait Ceraim-i Umumiye cetvellerinde görülen suçlu oranlarındaki değişiklikler I. Dünya Savaşı sonrasında da devam etmiştir. Ancak I. Dünya Savaşı sonrasındaki suçlu oranlarındaki düşüş asayiş konusundaki sıkıntıların azaldığına işaret etmektedir.

### Sonuç

Osmanlı Devleti'nde, hapisâne ve tevkifhâne yönetimi tarafından dört aylık periyotlarla hazırlanıp Dâhiliye Nezâretine gönderilen yoklama cetvelleri, suç çeşitlerine göre mahkûm ve tutuklu sayılarını içermektedir. Bu cetveller bölgede bulunan mahkûm ve tutukluların işledikleri suçların sayıları, cinsiyetleri

<sup>165</sup> BOA, DH.EUM.ADL., 42.6.

<sup>166</sup> BOA, DH.EUM.ADL., 42.19.

<sup>167</sup> BOA, DH.EUM.AYŞ., 2.13.

ile ilgili ayrıntılı bilgiler vermektedir. Bu bağlamda elde edilen veriler doğrultusunda 1914 ve 1918 yılları arasında Kastamonu vilayeti dâhilinde bulunan hapishanelerdeki mahkûmlara ve tutuklulara ait bilgiler I. Dünya Savaşı yıllarında Kastamonu vilayetinin asayişi ile ilgili bilgi edinmemize imkân tanımaktadır. Ayrıca işlenen suçların çeşitleri, suç oranları toplumsal sıkıntıların yaşandığının ve savaş yıllarının getirdiği bazı çaresizliklerin de bir göstergesidir. Özellikle küçük suç oranlarında yaşanan değişimler bu düşüncüyü doğrulamaktadır. Kastamonu vilayetine ait olan hapishane yoklama cetvellerine göre, I. Dünya Savaşı süresince vilayet dâhilinde işlenen suçlar ve suç oranları yıllara göre değişiklik göstermektedir. Hapishane yoklama cetvellerinde belirtilen cinayet, küçük suç ve kabahat suçlarından mahkûm olan ve tutuklanan kişilerin işledikleri suçlar, suç işleyenlerin cinsiyeti de değişimleri destekler niteliktedir. Bununla birlikte Kastamonu'da yaşanan önemli bir asayiş sorunu olan eşkıyalık ülke genelinde olduğu gibi vilayet dâhilinde önde gelen sorunlardan birini teşkil etmiştir. Bu bağlamda hükümet kontrolünde alınan önlemlerle sınırlı kalmamış vilayet dâhilinde asayiş sağlamak adına önemli çalışmalar yapılmıştır. Güvenlik sorunlarının yoğun olarak yaşandığı I. Dünya Savaşı yıllarında özellikle 1914 ve 1915 yıllarına ait kayıtlarda Kastamonu bölgesinde siyasi suç işlenmediği ve siyasi suçlunun görülmediği ayrıca belirtilmiştir.

I. Dünya Savaşı'nın doğurmuş olduğu sosyal ve ekonomik sıkıntılar işlenen suçların niteliğini ve sayısını etkilemiştir. Savaşın ilk yıllarında Kastamonu merkez hapisanesindeki mahkûm ve tutuklu sayılarına baktığımızda cinayet suç oranının oldukça yüksek olduğunu ve bu oranın savaşın sonlarına doğru düştüğünü görmekteyiz. Buna karşın savaş yıllarında Kastamonu merkez hapisanesinde cinayet suçundan kadın tutuklu sayısında genel anlamda bir artış söz konusudur. Aynı yıllarda küçük suç oranlarına baktığımızda küçük suç işleyen mahkûm ve tutuklu sayısında hem erkeklerde hem de kadınlarda değişim söz konusudur. Daday'ın hapisane yoklama cetvellerine baktığımızda merkez kazaya karşın Daday'da küçük suç oranı cinayet suç oranına göre daha yüksektir. Küçük suçlardan mahkûm ve tutuklu sayısı I. Dünya Savaşı'nın ilk yıllarında oldukça yüksek orandadır. Ancak bu oran savaşın sonlarına doğru düşüş gösterirken kadınların küçük suç işleme oranları 1918 yılında artış göstermiştir. Kastamonu vilayetine bağlı olan Çankırı sancağının Çerkeş kazasının 1914 yılına ait dört aylık yoklama cetvelinde küçük suç ve kusur suç oranlarının oldukça yüksek olduğunu görmekteyiz. Bununla birlikte küçük suçtan mahkûm ya da tutuklu kadın bulunmazken kusur suçundan beş kadın tutuklanması kadınların toplumsal rollerindeki değişimlerin bir göstergesi olabilir. Aynı tarihlerde Daday kazasında da küçük suç oranının yüksek olması ve kadınların da küçük suç işleyenler arasında bulunması bu düşüncüyü destekler niteliktedir. 1914 yılı Boyabat hapisane yoklama

cetvelinde küçük suçlu sayısında kadın mahkûm sayısının erkek mahkûm sayısına olan yakınlığı da dikkat çekicidir. Buna karşın İnebolu, Taşköprü, Tosya ve Cide kazalarında diğer kazalara nazaran kadınların küçük suç işleme sayısının oldukça düşük olması 1914 yılında bu kazalarda asayiş konusunda daha güvenli bir ortamın olduğunu düşündürmektedir. 1915 yılında ise Sinop ve Taşköprü'de küçük suç sayısındaki düşüş devam etmiştir. 1916 yılına gelindiğinde Daday'da küçük suç sayısı düşüş gösterirken 1917 yılı yoklama cetvellerine göre Boyabat, Taşköprü, Cide ve Tosya kazalarında küçük suç sayısında artış olması I. Dünya Savaşı'nın doğurmuş olduğu ekonomik ve toplumsal sorunların arttığına işaret etmektedir.

I. Dünya Savaşı yıllarında Sinop Sancağına ait hapisane yoklama cetvellerinde cinayet suç oranının diğer suç oranlarına göre daha yüksek olması ve bu oranın savaşın sonlarına doğru düşüş göstermesi buna karşın cinayet suçunu işleyen kadın sayısındaki artış savaş yıllarındaki toplumsal değişimin bir ifadesi olabilir. Erkeklerin cephelerde görev almasına karşın kadının aile içinde ve sosyal hayatta aktif bir rol üstlenmesinin de bir göstergesi diyebiliriz. Kastamonu vilayeti kontrolünde olan Sinop sancağına bağlı Boyabat kazasının 1917 tarihli hapisane yoklama cetvellerinde cinayet, küçük suç ve kusur suç oranların cinsiyete göre dağılımına baktığımızda bu ifadeyi destekler bir tablo görmekteyiz. İnebolu yoklama cetvellerinde ise işlenen suçların küçük suçlarla sınırlı kalması ve erkeklerin küçük suç işleme oranı 1917 kayıtlarında düşüşe uğrarken kadınların suç oranının artış göstermesi sosyal ve ekonomik sıkıntıların bir göstergesi olabilir. Bununla birlikte Taşköprü kazasının I. Dünya Savaşı yıllarını kapsayan hapisane yoklama cetvellerinde suçların işlenme oranı ve cinsiyete göre dağılımının düşük olması bu tarihlerde Taşköprü kazasının asayişinde büyük bir sorun yaşanmadığını düşündürmektedir. Kastamonu vilayetine bağlı Tosya kazasının 1917 yılı kayıtlarında küçük suç ve kusur suçundan mahkûm olan erkek ve kadın sayısının birbirine yakın olması, suç oranlarının erkeklerde fazla olmasına karşın kadınların suç oranındaki yüksekliği bu yıllarda Tosya kazasında yaşanan asayiş sorunlarının toplumun bütününe yansımış olduğunun bir göstergesidir. Yine aynı tarihlerde Cide kazasında küçük suç ve kusur suç oranında kadınların erkeklere yakın bir oranda bu suçtan mahkûm olmaları bu tarihlerde kadınların farklı roller üstlendiğinin bir göstergesidir.

Kastamonu vilayetinin 1914-1919 yılları arasında belirli aylarda kayda geçirilmiş olan Kastamonu Ceraim-i Umumiye Cetvellerine baktığımızda ise bu tarihlerde Kastamonu dâhilinde işlenen suçların çeşitleri ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Bu cetvellerde suç işleyen kişilerin cinsiyetinin dışında dini inanışları, 18 yaş altı olup olmadıkları, evli veya bekâr olmaları ve hangi işle meşgul olduklarının ayrıntılı olarak belirtilmesi I. Dünya Savaşı yıllarında Kastamonu asayışı ile ilgili genel bir yorum yapmamıza olanak sağlamaktadır.



1914 yılı nisan ve haziran ayının Ceraim-i Umumiye kayıtlarında suçlu sayıları ve suç çeşitleri ilerleyen yıllardaki suç kayıtlarına göre daha az olduğu görülmekle birlikte I. Dünya Savaşının başlaması ile birlikte suçlu sayılarında önemli farklılıklar dikkat çekmektedir. 1915 Şubat ayı suç sayısının 700 olarak verilmesi bu durumu destekler niteliktedir. 1916 yılı temmuz ayı Kastamonu Ceraim-i Umumiye kayıtlarında dövme, yaralama, hırsızlık, küçük suç ve kabahat suç oranlarının yüksek olması asayiş konusunda önemli sorunların varlığına işaret ederken diğer taraftan toplumdaki sosyo-ekonomik sorunların da bir göstergesidir. Özellikle dövme ve yaralama olaylarının temelini tarım arazilerinde yaşanan sınır meselelerinin oluşturması halk arasında sınır çatışmalarının yaşandığının bir göstergesidir. Bu yıl içerisinde yaşanan dövme ve yaralama suç oranında kadınların suç işleme oranının diğer suç çeşitlerine göre oldukça yüksek olması dikkate değer bir durum olup kadınların toplumsal ilişkilerinin ve davranışlarının değişikliğe uğradığının bir ifadesi olabilir. 1917 Ocak ayına ait Ceraim-i Umumiye kayıtlarına göre suçlu oranı yüksek olan hırsızlık, telgraf ve telefon haberleşmesini ihlal, dövme ve yaralama suçlarında da kadınların diğer suç çeşitlerine göre suçlu oranları oldukça yüksek olması da dikkate değer bir durumdur. Özellikle bu yıla ait kayıtlarda dövme ve yaralama başta olmak üzere telgraf ve telefon haberleşmesini ihlal suçunda kadınların suç oranı en yüksek seviyede olması kadınların farklı sahalarda görünür olmaya başladıklarına işaret etmektedir. Bununla birlikte 1918 yılı şubat ayı kayıtlarında suç çeşitlerinde ve suçlu sayılarında görülen azalma ise asayiş konusunda daha olumlu gelişmelerin yaşandığının göstergesidir. Ayrıca 1918 yılı şubat ayına ait olan kayıtlarda kadınların suç işleme oranlarında azalma olduğu görülmektedir.

## KAYNAKLAR

### 1.Arşiv Belgeleri

*Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)*, DH.EUM. 37.38.

BOA, BEO. 2978/223305.

BOA, DH. MB.MTK. 54.21.

BOA, DH.EUM. 21/69; BOA, DH.EUM. 20/58; BOA, DH.EUM. 37/38.

BOA, DH.EUM.1.ŞB. 7/29.

BOA, DH.EUM.6.ŞB 30/31; BOA, DH.EUM.6.ŞB. 20/24.

BOA, DH.EUM.ADL. 24/14; BOA, DH.EUM.ADL. 24/5; BOA, DH.EUM.ADL. 25/40; BOA, DH.EUM.ADL. 42/19; BOA, DH.EUM.ADL.30/18; BOA, DH.EUM.ADL.30/45; BOA, DH.EUM.ADL.40/35.

*BOA*, DH.EUM.AYŞ. 4/37; *BOA*, DH.EUM.AYŞ. 4/112; *BOA*, DH.EUM.AYŞ. 10/47; *BOA*, DH.EUM.AYŞ. 3/55; *BOA*, DH.EUM.AYŞ. 3/63; *BOA*, DH.EUM.AYŞ. 2/13; *BOA*, DH.EUM.AYŞ. 13/35.

*BOA*, DH.EUM.EMN 111/8; *BOA*, DH.EUM.EMN 80/36; *BOA*, DH.EUM.EMN. 115/25; *BOA*, DH.EUM.EMN. 63/26; *BOA*, DH.EUM.EMN. 65/07/

*BOA*, DH.EUM.KLH. 3/8; *BOA*, DH.EUM.KLH. 4/12; *BOA*, DH.EUM.KLH. 9/13; *BOA*, DH.EUM.KLU. 7/34.

*BOA*, DH.EUM.MTK. 33/11; *BOA*, DH.EUM.MTK. 44/2; *BOA*, DH.EUM.MTK. 44/27; *BOA*, DH.EUM.MTK. 54/21; *BOA*, DH.EUM.MTK. 55/1.

*BOA*, DH.İ.U.M. EK. 20/85;

*BOA*, DH.İD. 150/8;

*BOA*, DH.MB.HPS. 106/42; *BOA*, DH.MB.HPS. 108/12.

*BOA*, DH.MB.HPS.M. 10/25; *BOA*, DH.MB.HPS.M. 19/22; *BOA*, DH.MB.HPS.M. 20/06; *BOA*, DH. MB.HPS.M. 20/78; *BOA*, DH.MB.HPS.M. 24/20; *BOA*, DH.MB.HPS.M. 28/11; *BOA*, DH.MB.HPS.M. 29/16; *BOA*, DH.MB.HPS.M. 29/44; *BOA*, DH.MB.HPS.M. 29/71; *BOA*, DH.MB.HPS.M. 32/51; *BOA*, DH.MB.HPS.M. 33/115.

*BOA*, DH.MKT. 1297/60/23.

*BOA*, DH.ŞFR 79/141; *BOA*, DH.ŞFR. 83/48; *BOA*, DH. ŞFR. 572/40; *BOA*, DH.ŞFR 595/149; *BOA*, DH.ŞFR. 599/10; *BOA*, DH.ŞFR. 606/23; *BOA*, DH.ŞFR. 613/71; *BOA*, DH.ŞFR. 625/34; *BOA*, DH.ŞFR. 490/68; *BOA*, DH.ŞFR. 493/41; *BOA*, DH.ŞFR. 611/124; *BOA*, DH.ŞFR. 603/121.

*BOA*,. DH.KMS 57/2122.

**Milli Savunma Bakanlığı Askeri Tarih Arşivi (ATASE)**, 110.9.1.11, 3.0.70.

ATASE, BDH, 2293.38.20.

## 2.Resmi Yayınlar

Düstur, Tertip:I, Cilt:I, s.537.

## 3.Gazete ve Dergiler

*Köroğlu*, No:5, 1 Kanunisanı 1324 (14 Ocak 1909)

*Köroğlu*, No:6, 8 Kanunisanı 1324 (21 Ocak 1909).

*Köroğlu*, 15 Kanunisanı 1324 (28 Ocak 1909).

*Köroğlu*, No:42, 17 Eylül 1325 (30 Eylül 1909).

*Köroğlu*, No:48, 29 Teşrinievvel 1325 (11 Kasım 1909).

*Köroğlu*, No:69, 25 Mart 1326 (7 Nisan 1910).

*Polis Mecmuası*, 14 Nisan 1914.

## 4.Kitap ve Makaleler

AKDAĞ, Mustafa, *Türkiye'nin İktisadî ve İctimaî Tarihi*, Yapı ve Kredi Yayınları, İstanbul 2010.

AKGÜNDÜZ, Ahmet, *Mukayeseli İslâm Ve Osmanlı Hukuku Külliyyatı*, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Diyarbakır 1986.

AKTÜRK, Sıraç, “Modernleşme Dönemi Osmânîsında Yaşanan Bayındırlık Faaliyetleri: Çankırı Hapishânesi Örneği” *KAREFAD, ÇKÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C:8, S:2, Ekim 2020, ss.328-351.

BOZKURT, Nurgül, “XX. Yüzyıl Başlarında Kütahya Hapishanesinin Genel Durumu”, *Uluslararası SosyalAraştırmalar Dergisi*, C:5, S:21, 2012, s. 261-277.

ÇAĞLAR, Günay, “Millî Mücadelenin Başlarında Bolu Mutasarrıflığında Asayiş (1918-1919), *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S: 4, 1996, ss. 53-69.

DEMİRBAŞ, Timur, “*Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların ve Cezaevlerinin Evrimi*”, *Hapishane Kitabı*, İstanbul 2005.

DEMİRÜREK, Halim, *Kastamonu Hapishaneleri (1913-1914)*, Babiali Kültür Yayıncılık, İstanbul 2019.

EMECEN, Feridun, “Atıyye-i Seniyye” *İslam Ansiklopedisi*, Cilt 4, İstanbul 1991.

GÖKÇE, Evren, “1876-1880 Tarihli Suç Cetveline Göre Menteşe Sancağında Suç ve Suçlular”, *Tarih ve Günce*, Sayı: 9, 2021, s.115-158.

GÖZCÜ, Alev, I. Dünya Savaşı Ve Osmanlı Devleti'nin Gündelik Hayatından Kesitler, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 16/32, 2016, ss.133-169.

GÜNEŞ, Mehmet, “Osmanlı Devleti'nin Son Dönemlerinde Kırşehir Hapishanesi (1873-1919)”, *Türk ve İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S:14, Aralık 2017, ss. 64-84.

KARAKAYA, Harun, “1858 Ceza kanunnamesinde Kalpazanlık Suçunun Maddi Konusu”, *Adalet Dergisi*, S:62-63, Ankara 2019, ss. 403-428.

KÖSE, Osman, *Canik'te Asayiş (1911-1914)*, *Samsun Araştırmaları*, Samsun 2013, ss.225-242.

KUNTMAN, Mehmet Derviş, *Bir Doktorun Harp ve Memleket Anıları*, Der. Metin Özata, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Yayınları, Ankara 2009.

MADEN, Fahri, “XIII. Yüzyıl sonu XX. yüzyıl başlarında Kastamonu'da esnaf grupları, Zanaatkârlar ve Ticari Faaliyetler, *Karadeniz Araştırmaları*”, S:15, 2007, ss.149-167.

PAMUK, Şevket, *Osmanlı Ekonomisi ve Kurumları*, İstanbul 2013.

POYRAZ Özlem-ÖNER Merve, *Prof. Dr. Ensar Aslan'a Armağan “Osmanlı İmparatorluğu'nda Asayiş Problemleri (Mart-Temmuz 1851)”* Fenomen Yayınları, Ankara Ağustos 2022.

ŞAHİN, İlhan, “Kastamonu”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C:24, İstanbul, 2001.

ŞEN, Ömer, *Osmanlı'da Mahkûm Olmak*, İstanbul 2007.

TOPRAK, Zafer, *Türkiye'de Milli İktisat (1908-1918)*, Doğan Kitap, İstanbul 2012.

ÖRSTEN ESİRGİN, Seda, “Osmanlı Hukukunda Konut Dokunulmazlığını İhlal Suçu”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 65/4, Ankara 2016, ss. 2306-2329.

ÖZTÜRK, İbrahim, “Biga Sancağında XIX. Yüzyıl Ve XX. Yüzyıl Başlarında Asayiş Bozukluğu”, *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, C:5, S:14, 2016, ss. 207-222.

ÜNVER, Mustafa- BAKIRTAŞ, İbrahim, Suçun Ekonomik Analizi: Genel Bir Değerlendirme, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S: 20, Nisan 2008, ss. 35-56.

YAKUT, Esra, “Osmanlı Hukukunda Bir Suç Olarak Eşkıyalık ve Cezalandırılması”, *Kebikeç İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi*, S:33, Ankara 2012, ss. 21-34.

YILDIRIM, Zeki, “Türk Ceza Hukuku Açısından 1858 tarihli Osmanlı Ceza Kanunu”, *Suç ve Ceza*, S: 3, 2021, s s. 529-572.

## 5. Tezler

AKBEY, Nazmiye, *XIX. Yüzyılın Sonları XX. Yüzyılın Başlarında Sinop Hapishanesi*, Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, Manisa 2015.

ERDOĞAN, Ahmet, *Suç ve Ceza: Osmanlı Toplumunda Bireysel Suçlar ve Cezalar (1559- 1659)*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas 2019.

ÖZÇELİK, Özlem, *I ve II Numaralı Anadolu Ahkâm Defterlerine Göre Kastamonu (1742-1743)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Kastamonu 2022.

ÖZTOP, Fatih *II. Meşrutiyet Döneminde Aydın Vilayetinde Sosyal Yapı ve Adli Vaziyet (1908-1916)*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2014.

YILDIZ TEPRET, Nagihan, *Suç Cetvellerine Göre Hüdavendigâr Vilayetinde Suç ve Suçlular (1912-1917)*, Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Bursa 2019.